

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ / PREZENČNÍ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tadeáš Navrátil

Organizace SONS a život nevidomých v Praze

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Janková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR / FULL-TIME STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Tadeáš Navrátil

Organization SONS and life of the blinds in Prague

Prague 2013

The Bachelor thesis work supervisor: Mgr. Jana Janková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pohledem do dějin slepeckých spolků v Českých zemích a jejich historický vývoj. Popisuje vznik, vývoj a současný stav Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. Charakterizuje služby, které jsou poskytovány nevidomým. Praktická část popisuje život nevidomých a slabozrakých v Praze a jejich pohled na současný stav Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých.

Klíčové pojmy

Nevidomý, slabozraký, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, vznik, historie, vývoj, slepecké spolky, dotazníky, grafy, tabulky.

Annotation

This Bachelor thesis deals with view into the history of the blind association in Czech lands and their historical volution. Describes the origin, development and current status of the United organization of the blind and visually impaired. The partical part describes the life of the blinds and visually impaired in Prague and their view on the current state of the United Organisation of the Blind and Visually Impaired.

Keyword

Blind, visually impaired, United Organization of the Blind and Visually Impaired, origin, history, development, blind associations, questionnaires, charts, tables.

OBSAH

ÚVOD	9
------------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ POJMU - OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM..... 11

1.1 Klasifikace osob se zrakovým postižením.....	12
--	----

1.1.1. Osoby nevidomé.....	13
----------------------------	----

1.1.2. Osoby se zbytky zraku.....	13
-----------------------------------	----

1.1.3. Osoby slabozraké.....	14
------------------------------	----

1.1.4. Osoby s poruchami binokulárního vidění.....	15
--	----

2. POHLED DO DĚJIN SLEPECKÝCH SPOLKŮ 17

2.1. Historie slepeckých spolků v českých zemích	18
--	----

2.2. Nejvýznamnější české organizace 20. století	20
--	----

2.2.1. Podpůrný spolek samostatných slepců	21
--	----

2.2.2. Spolek Český slepecký tisk	22
---	----

2.2.3. Spolek péče o slepé na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku.....	23
--	----

2.2.4. Ústřední jednota invalidů	24
--	----

2.2.5. Svaz československých invalidů	26
---	----

2.2.6. Federace československých invalidů.....	26
--	----

2.2.7. Svaz invalidů	27
----------------------------	----

2.2.8. Česká unie nevidomých a slabozrakých.....	28
--	----

2.2.9. Společnost nevidomých a slabozrakých.....	29
--	----

2.2.10. Asociace nevidomých a slabozrakých.....	30
---	----

3. SONS ČR.....	31
3.1. Vznik	31
3.2. Vývoj	33
3.3. Současná situace	35
3.4. SONS a služby nevidomým.....	37
3.4.1. Tyflocentrum, o.p.s.....	38
3.4.2. Tyfloservis, o.p.s.	39
3.4.3. Středisko Dědina, o.p.s.	40
3.4.4. Středisko výcviku vodících psů.....	41
3.4.5. Metodické centrum pro odstraňování architektonických bariér	42
3.4.6. Metodické centrum sociálně právního poradenství	43
3.4.7. Tyflokabinet	44
3.4.8. Metodické centrum informatiky	45
3.4.9. Redakce časopisu Zora	46
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
4. CÍL PRŮZKUMU	48
4.1. Metoda průzkumu.....	49
4.2. Výsledky průzkumu a jejich interpretace	50
4.3. Dílčí závěr průzkumu	56
4.4. Formulace doporučení na základě průzkumu	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61

PŘÍLOHY	65
----------------------	-----------

Úvod

Zrak patří k našim nejdůležitějším smyslům, neboť právě skrze něj jsme schopni vnímat většinu informací. Ztráta zraku proto může pro člověka znamenat obrovský handicap. Lidé, kteří jsou slepí od narození, tento handicap vnímají jinak než ti, co oslepli během života a pro které je zároveň těžší se s touto situací vyrovnat. Zrakově handicapovaný člověk má ve srovnání s vidoucími lidmi život těžší a složitější, nikoli však nemožný. Nevidomý člověk může dělat prakticky vše, co ostatní, jen k tomu občas potřebuje pomoc. A tato pomoc může přijít od rodiny, přátel a v neposlední řadě také od státních či nestátních organizací, které se touto problematikou zabývají.

Cílem mé bakalářské práce je popsat historii, vznik a vývoj Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých, ale zabývat se nebudu pouze historií této jedné organizace, neboť ta by nemohla vzniknout bez předchozího přičinění organizací, které bojovaly za práva nevidomých a slabozrakých již od 19. století. V teoretické části práce se zaměřím na základní vymezení pojmu nevidomost a slabozrakost, dále rozeberu historii Českých slepeckých spolků až po vznik a vývoj Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých, která je hlavní náplní mé práce. V praktické části použiji jako výzkumnou metodu dotazník, kterým vymezím problematiku života nevidomých a slabozrakých v Praze a jejich současný pohled na Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých.

Praktický přínos této práce spočívá alespoň v přiblížení činnosti Nevidomých a slabozrakých normálním lidem, kteří její služby (snad) nikdy nebudou potřebovat. Myslím si ale, že by však každý měl vědět, co tato organizace vykonala a jak pomáhá našim nevidomým spoluobčanům.

Ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých se pohybuji již od svého dětství, neboť zde pracovali členové mojí rodiny, sami také zrakově postižení. Při rehabilitačních pobytech jsem dělal průvodce těm, kteří to potřebovali. Z tohoto důvodu

jsem si téma Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých vybral, jelikož mám k této organizaci velmi blízko.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ POJMU - OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Zrakově postižené osoby jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. Tímto termínem se rozumí ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž nepostačuje běžná optická korekce. Nemůžeme sem zahrnout člověka, který nosí dioptrické brýle a s nimi docela normálně vidí. Má sice zrakovou vadu lehčího stupně, ale bez větších potíží zvládá s brýlemi každodenní činnosti, není omezen v přístupu k informacím, v orientaci a samostatném pohybu, v pracovním uplatnění, v sociální oblasti apod.

Abychom tento rozdíl zdůraznili, mluvíme někdy o těžce zrakově postižených. To je skupina zrakově postižených, u nichž právě ona zraková vada zasahuje do běžného života a běžná brýlová korekce nepostačuje k normálnímu vidění.

Skupina těžce zrakově postižených se může dále dělit na nevidomé a slabozraké. Během očních vyšetření se zkoumá zraková ostrost vyjádřená tzv. vizem. Ten je udávaný zpravidla ve zlomku, kde první číslo znamená vzdálenost v metrech, ze které dotyčný čte a druhé číslo pak vzdálenost, ze které čte tu samou velikost písmene člověk s nepostiženým zrakem. Vyšetření zrakové ostrosti do dálky se provádí nejčastěji na Snellenových optotypech, což jsou tabulky s řadami postupně se zmenšujících znaků. Dalším zkoumaným parametrem je velikost zorného pole. Toto pole může být v důsledku zrakové vady zúženo, omezeno nebo v něm může docházet k lokálním výpadkům - tzv. skotomům.¹

¹ SCHINDLER, R., PEŠÁK. M. Kdo je zrakově postižený?. [online]. [cit. 2013-01-11].

1.1. Klasifikace osob se zrakovým postižením

Jednotně vymezující terminologie, která vymezuje osoby se zrakovým postižením, v České republice neexistuje. Jednotlivé definice, z nichž vycházejí klasifikace, jsou přímo závislé na tom, pod která odvětví spadají. Členění ve školství je jiné než ve zdravotnictví a jiné je i v rámci sociální oblasti. Jedna ze základních definic vnímá osobu se zrakovým postižením jako osobu, která trpí oční vadou či chorobou, kdy po optimální korekci má stále zrakové vnímání narušeno natolik, že jí činí problémy v běžném životě.²

K další klasifikaci zrakově handicapovaných osob uvádí Jesenský (2002, s. 27), že: *„ukazatele a kritéria oftalmologického typu leží také v osnově klasifikací (třídění) skupin zrakově handicapovaných a jím příslušné terminologie. Jedná se o stručné vyjádření obecně srozumitelných příznaků poškození zraku nebo vidění. V podstatě jde o tyto hlavní skupiny:“*

- osoby nevidomé (slepé)
- osoby se zbytky vidění (zbytky zraku, prakticky slepí)
- osoby slabozraké (těžce, středně, lehce)
- osoby s binokulárně vadným zrakem (tupozrací, šilhaví, jednoocí)³

Dále Jesenský (2002, s. 29) uvádí: *„do budoucna s prohlubováním procesu emancipace a identifikace tyflopédie lze očekávat, že se v tyflopédii ve větším rozsahu prosadí kritéria, která spíše než poškození zraku budou akcentovat zrakový handicap a další ukazatele. Již dnes se v tomto smyslu prosazuje používání termínu člověk se specifickými potřebami“.*

² FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 37

³ JESENSKÝ, J., NOVÁK, I., LINDÁKOVÁ, L. *Prolegomena systému tyflořehabilitace, metodiky tyflořehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopédického spektra*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, s. 27

1.1.1. Osoby nevidomé

Nejtěžším stupněm zrakového postižení je nevidomost. Nevidomost se dále dá rozlišit na praktickou, skutečnou a úplnou.

- Praktická nevidomost je pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 do 1/60 včetně nebo binokulární zorné pole menší než 10°, ale větší než 5° kolem centrální fixace.
- Skutečná nevidomost je pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 – světlocit nebo binokulární zorné pole 5° a méně i bez porušení centrální fixace.
- Plnou slepotu označuje jako světlocit s chybnou světelnou projekcí až do ztráty světlocitu (amauróza)⁴

Nevidomost je dále možné rozlišovat podle doby vzniku na vrozenou a získanou. Mezi vrozené příčiny nevidomosti patří: porušení plodu v době prenatální, infekční choroby matky v době gravidity (např. rubeola), pohlavní choroby matky (např. syfilis), virová onemocnění, toxoplazmóza, narkomanie matky a jiné. K častým příčinám nevidomosti získané se řadí progresse refrakčních vad, glaukom, odchlípení sítnice, nádory, intoxikace, úrazy, komplikace při diabetes, meningitida a další.⁵

1.1.2. Osoby se zbytky zraku

Osoby se zbytky zraku jsou v rámci osob se zrakovým postižením poměrně specifickou skupinou. Nejčastěji jsou pojímáni jako kategorie osob, jejichž zraková vada se pohybuje na rozmezí praktické slepoty a těžké slabozrakosti. Dříve byli označováni také jako částečně vidící a těžce slabozrací.

⁴ KRAUS, H. *Kompendium očního lékařství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, s. 317

⁵ FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 41

Osoby se zbytky zraku se pohybují v hraniční oblasti v mezích zrakové ostrosti 3/60 až 0,5/60. Ve speciální pedagogice tato kategorie spadá do rozmezí praktické slepoty a těžké slabozrakosti.⁶

Příčina i doba vzniku jsou totožné s osobami nevidomých. U osoby se zbytky zraku může v průběhu let dojít ke zhoršení vady nebo naopak k částečnému zlepšení či ustálení. Takto postižení jedinci mají snížené, omezené nebo deformované zrakové schopnosti, které mohou vést k porušení představ. Velká část případů má grafické schopnosti snížené a tudíž pracovní uplatnění je omezené.

Typ tohoto postižení zraku může být ustálený po celý život, nebo může dojít k progresi (zlepšení či zhoršení). Zrakové schopnosti těchto jedinců jsou sníženy či omezeny nebo deformovány. To může vést k narušení vnímání okolního světa. Rovněž velká část případů má snížené grafické schopnosti, tudíž je jejich pracovní uplatnění omezené.

1.1.3. Osoby slabozraké

V medicíně se mluví o nevratném poklesu zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 a 3/60 včetně.

Kraus (1997, s. 320) charakterizuje slabozrakost jako: „*ireverzibilní pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně. Z praktického hlediska dělíme slabozrakost na lehkou – do 6/60 včetně a těžkou – pod 6/60 do 3/60 včetně*“.

Při slabozrakosti může být poškozeno vnitřní i zevní oko, zrakové dráhy nebo zrakové centrum. Jedná se tedy o orgánovou vadu, která může být vrozená nebo získaná. Pro lepší přehlednost se rozděluje na lehkou, střední a těžkou.

Slabozrakost se také dále dělí na lehkou, střední a těžkou. Rovněž se hodnotí i další faktory jako narušení zorného pole (zúžení zorného pole, výpadky zorného pole,

⁶ FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 46

skotomy v zorném poli apod.), poruchy barvocitu, nystagmus a jiné. Zhoršená kvalita zrakového vnímání u slabozrakých osob se projevuje omezením zrakových schopností a deformací jejich zrakových představ. Problémy nastávají také při samostatném pohybu a prostorové orientaci, obdobně jako u jedinců s nevidomostí.⁷

1.1.4. Osoby s poruchami binokulárního vidění

Osoby, které spadají do této kategorie, mají na základě funkční poruchy narušené zrakové vnímání. Mezi tyto poruchy patří strabismus a amblyopie.

Strabismus (šilhání) popisuje Finková, Ludíková a Růžičková (2007, s. 48) jako: „*osy očí při strabismu nejsou rovnoběžné, proto obrázky na sítnicích obou očí nevznikají na totožných místech, tím nemůže při spolupráci obou očí dojít k jejich úplnému překrytí, ale objevuje se tzv. diplopie, tedy dvojité vidění. V důsledku nedokonalého překrytí obrazů na sítnici nemůže vzniknout prostorový vjem*“. Léčba strabismu by měla začít co nejdříve (čím je dítě mladší, tím je efektivnější). Terapie sestává z provádění ortoptických cvičení, která mají za cíl dosáhnout optimálního stupně binokulárního vidění a zrakové ostrosti. V případě nutnosti podstupuje dítě i chirurgickou terapii.⁸

Amblyopií (tupozrakost) rozumí Kraus (1997, s. 273): „*abnormální vývoj vidění, které je klinicky definováno jako snížení zrakové ostrosti při optimálním vykorigování bez viditelných známek oční nemoci*“. Amblyopie je většinou jednostranná a zraková ostrost může být snížena až na hranici slepoty. Terapie je možná pomocí pleoptických cvičení, kdy je tupozraké oko podporováno k výkonu zakrytím zdravého oka.⁹

Jedinec, který má poruchu binokulárního vidění, má porušenou celou řadu funkcí. Nevnímá trojrozměrně, špatně odhaduje vzdálenost v prostoru a rovněž se v něm

⁷ FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 43

⁸ FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 48

⁹ KRAUS, H. *Kompendium očního lékařství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, s. 273

špatně koordinuje, dále má zhoršenou koordinaci ruka-oko, noha-oko, je méně obratný, má zúžené zorné pole.¹⁰

¹⁰ KEBLOVÁ, A., NOVÁK, I., LINDÁKOVÁ, L. *Náprava poruch binokulárního vidění*. 1. vyd. Praha: Septima, 2000, s. 23

2. POHLED DO DĚJIN SLEPECKÝCH SPOLKŮ

Skupiny lidí, které se nějak odlišovaly od ostatních, existují již od středověku. Tyto skupiny byly nuceny o svůj život doslova bojovat. I její slepí příslušníci byli utráceni hned jako novorozenci nebo zahynuli sami dříve či později. Potkalo-li neštěstí člověka v pozdějším věku, většinou rovněž zahynul.

Ve starověkém Řecku a Římě se s nevidomým jednalo jako s přítěží společnosti. Výjimku tvořila péče o slepé jednotlivce, kteří pocházeli z bohatých kruhů nebo byli těmito kruhy s různých důvodů podporováni. Veškerou péči vykonávala střediska, které zakládala římsko-katolická církev. Nevidomým však poskytovaly pouze základní materiální zázemí nikoliv vzdělání.

Pozitivně se vztah společnosti ke slepcům a jinak handicapovaným lidem se ve středověké Evropě začal měnit díky aktivitám církve, která odsuzovala a zakazovala usmrcovat zdravotně postižené novorozence. Snažila se je chránit před hladem, tělesným utrpením a fyzickým násilím. Díky vlivu církve na bohaté vrstvy společnosti se postupně dosáhlo toho, že bylo vhodné poskytovat almužnu proto, aby se dárcé po smrti dostal do „království nebeského“. Almužny měly rovněž funkci odpustků. V této době vznikají první formy organizované péče zřizováním azylů a sociální péče.

Až do 17. století nebylo stále jasné, co vlastně mohou slepci dělat, jací jsou, zdali je možné je vzdělávat a zda se mohou zaučit k výkonu některých prací. V této době se objevují první osvícenci, kteří ve svých dílech poukazují na možnost zaměstnat je normální prací, ne jen pouze žebráním. Slepí sami začínají pociťovat stále užší vztahy sami mezi sebou a ostatní společností. V tomto duchu poté vznikají dobročinné organizace i organizace slepců. Organizace slabozrakých vznikají až mnohem později. Slabozraký člověk se mohl dříve a lépe integrovat a bylo pro něho dost pracovních příležitostí (pasáci dobytka, pomocníci řemeslníků, poslíčci aj.). S postupující dobou se obě skupiny těžce zrakově postižených lidí sblížily a našly k sobě schůdnou cestu.

Nejdůležitějším prostředkem, kterým se slepci stali v myslích ostatních lidmi, byla práce. Pokud měli možnost přispět na svou obživu manuální nebo jakoukoliv jinou prací, začala společnost kolem nich pomalu chápat, že mezi nimi není zas až tak velká propast. Přípravou slepců k práci se zabývaly výchovně vzdělávací ústavy. Nejprogresivnější iniciativa pro zařazení absolventa do pracovní činnosti vyplývala z výsledku spolupráce učitelů i chovanců-žáků. Tento cíl výchovy by nemohl být realizován bez řady společností, spolků pečujících o nevidomé či spolků samotných nevidomých občanů. V tomto rámci existovaly spolky se specifickým zaměřením. U nás např. Český slepecký tisk, Slepecká organizace českých nevidomých esperantistů, spolky sportovní, hudební, pro povznesení aj. Ve druhé polovině 20. století se tyto spolky sdružovaly se spolky jiných zdravotně postižených.

Mimo výchovně vzdělávacích ústavů a později speciálních škol pro nevidomé děti mají ve smyslu jejich resocializace význam různé charitativní, vzdělávací i vědecké společnosti, ve kterých však slepci působili jen sporadicky. Spolky pečující o nevidomé, měly převážně charitativní a sociální cíle, které mohly slepce jako skupinu nedoceňovat. Bylo to zakládání azylů, zaměstnávacích zařízení, útulen apod. Nevidomé děti i dospělí byli objektem pasivní i aktivní péče.

V neposlední řadě jsou to podpůrné spolky samostatných slepců, které sdružují nevidomé řemeslníky, hudebníky i jiné samostatně se živící slepce různých profesí. V posledním období se tyto spolky v mnohých zemích mění na svazy invalidů, které se tvoří většinou z důvodů společenských a zvláště politických. Při ústavech a školách vznikaly spolky učitelů a ústavů.¹¹

2.1. Historie slepeckých spolků v českých zemích

V České republice má historie spolčování velký význam. Tento fakt je dán nejen silným sociálním cítěním obyvatel, ale i významem spolků v dobách národnostního i

¹¹ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

politického útlaku. 19. století bylo velmi významnou spolkovou činností v české historii. V této době vzniká řada vlasteneckých spolků, zaměřených na podporu umění, kultury, vědy, vzdělávání.¹²

V roce 1898 vzniká v Praze Spolek pro podporu slepých v českých zemích. O rok později vzniká v Brně Spolek pro podporu slepých na Moravě a ve Slezsku. V roce 1902 vzniká Podpůrný spolek samostatných slepců. Tento spolek byl prvním českým slepeckým spolkem, ve kterém se soustředili nejlepší čeští slepci, jejichž aktivita sice byla narušena dvěma světovými válkami, ale přesto tento spolek vytvořil pro české slepce jistou tradici a rovněž realizoval ideu o tom, že slepci mohou mluvit sami za sebe a zároveň se mohou samostatně užít svou prací.

Roku 1910 byl v Praze založen Zemský spolek pro výchovu a zaopatřování slepců. Tento výchovně vzdělávací ústav se specializoval na výuku budoucích zrakově postižených učitelů hudby. Zakladatel spolku byl oční lékař Josef Deyl.

Vlivem 1. Světové války se celý svět musel vyrovnávat s obrovskými ztrátami na lidských životech a rovněž s ohromným počtem válečných invalidů, vdov a sirotků. Z tohoto důvodu na našem území vzniká velký počet nových charitativních spolků, úzce spjatých s právě skončeným konfliktem. V roce 1919 vznikly hned tři: Družina osleplých vojáků v Praze, Svaz invalidů československých legií a Spolek válečných slepců Moravy a Slezska.

V roce 1922 vzniká, pod vedením Karla Emanuela Macana, Spolek nevidomých esperantistů. V přecházejícím roce byl v Praze první Mezinárodní sjezd nevidomých esperantistů, který inicioval rovněž K. E. Macan, který byl přesvědčený, že se nevidomí celého světa sjednotí právě pomocí esperanta. Zájem nevidomých o tento uměle vytvořený jazyk vzrůstal. V roce 1922 byla dovršena adaptace Braillova písma pro esperanto. V roce 1924 došlo ke sjednocení kodifikace Braillova bodového písma pro tento umělý jazyk v mezinárodním měřítku. Časopisy pro nevidomé esperantisty vycházely nezávisle na spolcích esperantistů.

¹² REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 2001, s. 51

V době mezi první a druhou světovou válkou vznikalo či již existovalo mnoho spolků. U některých však není zjištěn rok vzniku. V této době byla naše republika těmito spolky doslova přeplněná. Několik pokusů vytvořit jediný svépomocný spolek selhalo. Jestliže však nevidomí členové v některém regionu nebo určité profesí cítili potřebu se sdružovat, potom jakékoliv pozdější násilné spojování nemohlo mít úspěch.

Vlivem 2. Světové války došlo k redukci spolků. Nejvýznamnějším, který byl v roce 1939 rozpuštěn nacisty, byl Spolek nevidomých intelektuálů pod vedením K. E. Macana. Po 2. Světové válce v roce 1948 vzniká Národní správa nad spolky a ústavy. Ta byla aktem nového politického režimu. Tzv. Akční výbor Národní fronty, který vedl Jan Drtina. Nicméně, již před rokem 1948 se ozývaly hlasy po vzniku jednotné organizace, která by pojala všechny spolky, sdružující zdravotně postižené. Zrakově postižení funkcionáři vkládali do takového sjednocení určité naděje, směřující ke zlepšení postavení nevidomých. Především je k tomu vedla myšlenka, že více slepeckých spolků tříští vzájemně své síly a také názor, že veškerou sociální, zdravotní i výchovnou funkci bude lépe a ku prospěchu nevidomých zajišťovat stát. Na základě těchto hlasů došlo na ustavujícím sjezdu v červnu roku 1949 ke vzniku Ústřední jednotky invalidů, která sjednotila tisíc tři sta spolků nevidomých, neslyšících a tělesně postižených. V této době takto jednotně pojatou organizaci spolků zdravotně postižených mělo kromě Československa pouze Mongolsko a Chile.¹³

2.2. Nejvýznamnější české organizace 20. století

Ve 20. Století vzniklo na našem území mnoho spolků, svazů, federací či unií. Jejich významnou společenskou úlohou bylo a je zmírňovat informační deficit nevidomých osob, účast těchto osob na budování společenských vztahů ať už v oblasti vzdělávání nebo v oblasti mezinárodních vztahů. Ačkoliv je stupeň integrace těžce zrakově postiženého závislý na stupni jeho adaptability, stále je zde velký prostor pro většinu nevidomých občanů, které je potřeba v této oblasti nejen informovat ale i vést. Tyto jednotlivé instituce vznikly na našem území vlivem válek, změn politických

¹³ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

režimů či jejich jednotlivým sloučením. Na druhou stranu, jejich činnost byla nejčastěji zastavována právě vlivem válek či změn politických režimů. Ať tak nebo tak, všechny tyto instituce bojovaly za práva nevidomých a slabozrakých a tím položili základní kámen pro vznik organizací, které známe tak, jak fungují v dnešní době.

2.2.1. Podpůrný spolek samostatných slepců

Ustavující schůze se konala v roce 1902 a přijala stanovy, které zdůrazňovaly nepolitický charakter spolku. Popud k založení spolku vycházel ze zkušenosti, že se absolventi, kteří se v ústavu vyučili řemeslu, ladění klavírů či se profesionálně věnují hudbě, nemohli pro velkou konkurenci uplatnit. Úkolem spolku bylo dokázat, že i nevidomí občané mohou v životě obstát, že i přes životní neúspěchy některých není třeba tento problém vždy řešit zřízováním azylů.

Podpůrný spolek samostatných slepců od svého začátku zápasil s nedostatkem finančních prostředků. Bez nich nebylo možné uvažovat o otevření vlastních dílen. Byly proto pořádány koncerty nevidomých hudebníků, přednášky, propagační výstavy výrobků nevidomých řemeslníků, ženských ručních prací a konány sbírky. První nákupna a prodejna výrobků nevidomých řemeslníků byla otevřena v Praze roku 1917. Brzy spolek otevřel i vlastní dílny a začal pro své členy rozšiřovat služby v první řadě potřebné pro samostatné podnikatele. Byla to bezplatná právní poradenská služba, podpory v nemoci, podpora rodině při narození dítěte či úmrtí člena rodiny, příspěvek starobním důchodcům, příspěvek na léčení, na ambulantní péči o chrup aj. Mimořádnou vymožeností pro členy byly bezúročné půjčky. Je nutné zdůraznit, že tyto služby byly podloženy produktivní prací členů.

Po skončení 1. Světové války v roce 1918 svolává vedení spolku valnou hromadu do Prahy. Na ní byla schválena proklamace směřující ke všem slepcům a k vládě. Provolání obsahovalo požadavek na společné organizování tzv. civilních a válečných slepců, nová povolání pro nevidomou mládež a jejich odbornou přípravu v ústavech. V roce 1927 uspořádal spolek v Praze první celostátní sjezd nevidomých

občanů s mezinárodní účastí. Výsledkem byla mimo jiné i rezoluce, která žádá pro zrakově těžce postižené osoby právo na práci. Byl to mimořádný společenský úspěch spolku s novou lidskou náplní.

V roce 1938 došlo ze strany německých členů v Ústí nad Labem k rozkolu, když se tamní odbočka osamostatnila. Za nadcházející války musel spolek znovu zápasit s nedostatkem materiálu, výrobu přizpůsobit novým náhradním materiálům pro výrobu kartáčů i košů atd. Válka sama těsně před svým koncem přinesla Podpůrnému spolku samostatných slepců těžkou ránu, když za náletu koncem války byla budova vysočanské Domoviny v Praze zničena bombardováním. V jejích troskách zahynulo šest nevidomých obyvatel. Spolek získal náhradou budovu na Krakovské ulici v Praze (dnes zde působí SONS). Podpůrný spolek samostatných slepců sem umístil dílny, spolek Český slepecký tisk tiskárnu a knihovnu. V Brně se místní odbočka přičinila o rozsáhlé stavební adaptace budovy na Chaloupkově ulici, obnovila prodejnu slepeckých výrobků a otevřela druhou prodejnu v Ostravě.

V roce 1946 připravil Spolek stanovy budoucí Ústřední péče o slepé. Byly podány na Ministerstvo vnitra. Dlouhé projednávání skončilo až v roce 1948, kdy bylo vlivem únorových událostí a změnou politického režimu zastaveno.¹⁴

2.2.2. Spolek Český slepecký tisk

V období první světové války přišlo o zrak mnoho českých vojáků. Mezi vojáky byli i lidé, kteří toužili po tom, aby mohli znovu číst české časopisy a knihy. Následkem toho se v této společnosti začal pociťovat nedostatek českého slepeckého tisku.¹⁵

Až do roku 1915 neměli nevidomí žádný časopis, který by je informoval nejen o dění u nás, v zahraničí, ale také o jiných zajímavostech.¹⁶

¹⁴ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

¹⁵ tamtéž

¹⁶ *Historie a současnost Slepeckého muzea* [online]. [cit. 2013-01-13]

Počátky českého slepeckého tisku jsou spojeny se Zemským spolkem pro výchovu a opatrování slepců v Království Českém, při kterém vznikl odbor pro český slepecký tisk.¹⁷ V roce 1915 byl ustanoven spolek Český slepecký tisk, který v roce 1916 vydává svou první českou knihu nazvanou Jitřenka. V roce 1917 začal vydávat první česky psaný časopis, tištěný v Braillově písmu, Zora.¹⁸ V roce 1917 Zemský spolek vydal, jako první přílohu Zory, Klíč k Braillovu notopisu a další přílohy.

Samostatný spolek se oddělil v roce 1918 pod názvem Český slepecký tisk. Státní finanční podpora nebyla prakticky žádná, proto bylo nutné na vydávání časopisů získávat finanční prostředky od jednotlivců či podniků. Za účelem získání potřebných peněz rozvinul spolek rozsáhlou charitativní akci. Český slepecký tisk vykonal pro kulturu českých nevidomých občanů velmi mnoho. Časopis Zora s jeho zájmovými přílohami si předplácelo stále více čtenářů. Vychází dodnes.¹⁹ V roce 1926 byla slepecká knihovna pojmenována po K. E. Macanovi.²⁰

2.2.3. Spolek péče o slepé na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku

Tento spolek vznikl v roce 1922 a postupně založil tři azylová zařízení: v roce 1922 Zaopatřovací a zaměstnávací ústav v Chrlicích u Brna, roku 1924 Ústav pro staré a nemocné slepce ve Hvězdlicích u Vyškova a roku 1926 Opatrovnu s mateřskou školou v Brně-Pisárkách. Sídlem spolku bylo Brno, jeho jednatelem byl kněz řádu Augustiniánů páter Norbert Stanislav Doležel. Hlavní ideou spolku bylo heslo: "Péče o slepce od kolébky do hrobu". V praxi to ovšem znamenalo upřít slepcům samostatný život a shromáždit je do několika azylů, kde přežívali a psychicky strádali po celý život pod kuratelou církevního řádu. Vzdělávání slepých dětí i práci dospělých slepců považoval spolek za vyplnění volného času.²¹

¹⁷ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

¹⁸ *Historie a současnost Slepeckého muzea* [online]. [cit. 2013-01-13].

¹⁹ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

²⁰ *Historie a současnost Slepeckého muzea* [online]. [cit. 2013-01-13].

²¹ SMÝKAL, J. *Norbert Stanislav Doležel* [online]. [cit. 2013-01-15].

V Chrlickém ústavu přebývali nevidomí, o které se již nikdo nemohl anebo nechtěl postarat a zároveň nevidomí, kteří se v životě nikde neuplatnili. V dílnách zde z počátku pracovalo několik absolventů Zemského ústavu, kvůli mizerným výtěžkům, zapříčiněnými přísným katolickým řádem, však i tito schopní dělníci brzy odešli. Dílny poté sloužily obyvatelům azylu jen k tomu, aby měli po celý den zajištěnu nějakou činnost, za kterou dostávali směšnou almužnu. Po druhé světové válce se ústav přeměnil na ústav sociální péče pro bezmocné a nemocné slepce. Po tři desetiletí sloužil potom jako běžný domov důchodců. V současné době je přebudován na pobytové rehabilitační středisko. Ústav ve Hvězdlicích byl v padesátých letech přebudován na běžný domov důchodců. Pro zřízení Opatrovny s mateřskou školou posloužil jako příklad pražské zařízení v Klárově ústavu. O slepé děti zde pečovaly řádové sestry Dominikánky. Zařízení mělo dvě oddělení. V prvním byly děti nevidomé s těžkými mentálními poruchami, druhou skupinu tvořily děti vzdělavatelné. Prostředí zde bylo otřesné, děti spaly na slamnicích položených v koupelně na zemi, i za malá provinění byly trestány samotkou nebo hladovkou.

V roce 1950 byla Opatrovna s mateřskou školou zrušena s odůvodněním, že za socialismu jí nebude potřeba, neboť vlivem jeho působení bude postižených dětí ubývat. V této době už bylo zařízení pod státní správou. O budovu nakonec nevidomí přišli a nakonec byla přebudována na dětskou nemocnici.²²

2.2.4. Ústřední jednota invalidů

Po druhé světové válce se ze strany nevidomých opět projevila snaha o sjednocení všech spolků pro slepé. Tato tendence o jednotném působení spolků pro slepé, především v úsilí o různá zákonná opatření v jejich obsahu, nebyla ovšem nová.

V roce 1948 vystupuje jako mladý funkcionář Jan Drtina se staronovým požadavkem, aby všechny dosavadní slepecké spolky (kterých byly desítky) byly

²² SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

sloučeny do jednoho se třemi odbočkami, a to pro Čechy, Moravu a Slovensko. Koncem roku se scházejí i zástupci spolků a ústavů pro nevidomé a apelují rovněž na spojení všech organizací nevidomých. Všechny tyto návrhy však směřovaly výslovně ke spolkům nevidomých, žádné sloučení s ostatními invalidy se nenavrhovalo. Vzniká tak idea sjednocení. Nastupující politická garnitura toho však využila a toto sdružení provedla podle své představy, ve které rozhodovalo politické hledisko.

Po únorových událostech v roce 1948 nastala v důsledku nové politické situace všeobecná reorganizace. Návrh slepců na jednotný spolek Ústřední péče o slepé byl z politického hlediska nepřijatelný, a proto byl připraven statut sjednocené organizace všech invalidů, do které byly všechny slepecké spolky v roce 1949 včleněny. V řadách nevidomých se našlo mnoho příznivců této myšlenky, a tak skončila činnost všech spolků nevidomých i spolků o ně pečujících. Končí i samostatné slepecké hnutí, jelikož v rámci nově vzniklé organizace byla skupina nevidomých podřízena organizačnímu a politickému vedení nové organizace. Nevidomí funkcionáři přistoupili na spojení s organizacemi ostatních zdravotně postižených s vírou, že se slepcům konečně dostane právo na slušný život. Politické pozadí prosazovalo sloučení všech invalidů pod jednu střechu s tím, že silnější organizace víc zmůže. Termín spojení zmizel a byl nahrazen politickým termínem sjednocení.²³

Spolky byly nuceny vstoupit do nově vytvořené Ústřední jednoty. Jejich pracně vybudované dílny slepeckých spolků byly včleněny do invalidního družstva Drutěva. Ve které se rozrostl byrokratický aparát. Lidem se vnutil pocit, že je všechno potřeba zastřešit vyšším orgánem. Tvůrčí etapy slepeckých spolků byly přervány. Tak skončilo období hrdosti a pocitu štěstí z toho, že slepci mohou svou prací přispívat na vlastní obživu.²⁴

²³ SMÝKAL, J. *Těch padesát let* [online]. [cit. 2013-01-16].

²⁴ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

2.2.5. Svaz československých invalidů

V roce 1951 byly zrušeny všechny výchovné a vzdělávací spolky pro nevidomé, které do té doby fungovaly. Na základě toho byla v roce 1952, tři roky po založení Ústřední jednoty invalidů, násilně utvořena jednotná organizace zdravotně postižených Svaz československých invalidů. Tato organizace sdružovala postižené dle čtyř skupin vad: sluchové, zrakové, vnitřní a tělesné vady.²⁵

V této době se situace dostala tak daleko, že nastaly tlaky, které usilovaly o zrušení specifických základních organizací namísto nichž bylo usilováno o vytvoření základních buněk, které by byly složené ze všech skupin invalidů. Tato tendence byla překonána až v roce 1959. Po roce 1963 konečně začíná zájem o činnost, která úzce souvisí se specifickými otázkami smyslově i tělesně postižených občanů. Přesto, že předsedou Svazu československých invalidů byl nevidomý, vyžadovalo mnoho úsilí prosadit projednávání a uskutečňování specifických problémů nevidomých a slabozrakých členů.

V roce 1965 vzniká při Radě zrakově postižených Tyflogická komise. I přes nepříznivé prostředí se podařilo realizovat mnohá kompenzační opatření. Většina z nich se promítá dodnes: důchody z mládí, možnost souběhu plného invalidního důchodu a mzdy, osvobození od daně ze mzdy, průkazky ZTP a ZTP/P. Vznikají nové pracovní obory, učitelé hudby pracují v lidových školách umění, dosud ojedinělé povolání nevidomého telefonisty se stává jedním z nejrozšířenějších. Vzniká možnost státního příspěvku na některé speciální slepecké pomůcky.²⁶

2.2.6. Federace československých invalidů

Vlivem příznivé politické situace v roce 1968 vytvořilo několik nevidomých a slabozrakých členů přípravný výbor pro obnovení samostatného svazu nevidomých a

²⁵ REICHEL, J. *Zapomenuté výročí* [online]. [cit. 2013-01-16].

²⁶ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

slabozrakých. Mezitím se však udál vpád cizích armád a nastala tzv. "normalizace", která vývoj vrátila zpět.

Jako přechodný kompromis byla v roce 1969 ustavena Federace Československých invalidů se samostatnými svazy. Po jednání na KSČ bylo rozhodnuto o uspořádání společné organizace s relativně samostatnými svazy. V ten rok byl Svaz Československých invalidů rozšířen na Český svaz nevidomých a slabozrakých, který lépe zhodnotil zájmy slabozrakých, kteří se chtěli na práci nového svazu podílet.

Cíle Českého svazu nevidomých a slabozrakých byly realizovány prostřednictvím několika tematicky vymezených úkolů prostřednictvím ustanovených komisí. Tyto cíle byly v oblasti sociální, kulturní a sportovní. Nevidomí se mohli vzdělávat v oborech telefonistů, masérů, učitelů hudby či ladičů klavírů. Dále se rozšiřovalo odvětví pro speciální pomůcky. Mládeži bylo vybudováno rekreační středisko, vznikly podmínky pro založení odborného časopisu, pro podporu vysokoškolských studentů. Podařilo se též realizovat několik významných sociálních opatření a byly zahájeny kurzy základní rehabilitace.²⁷

2.2.7. Svaz invalidů

Svaz invalidů vznikl v roce 1974 v době tzv. "normalizace". Specifika práce pro jednotlivé skupiny postižených přijímají zájmové Ústřední rady po sjezdech. Struktura Svazu Invalidů se neměnila až do roku 1990, kdy nová politická situace vyvolala obrovský tlak na vytvoření svébytné slepecké organizace. Součástí svazu byla i Slepecká tiskárna a knihovna v Praze. Tisk časopisu Zora řídila redakční rada.

Po uvolnění politického nátlaku v osmdesátých letech se činnost Rady zrakově postižených při Ústředním výboru Svazu invalidů mohla zaměřovat na některé zájmové aktivity. Vlivem brněnské poradny se rozvinula činnosti Komise rodičů a přátel nevidomých ve prospěch rodin, v nichž bylo vychováváno zrakově postižené dítě.

²⁷ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

Mimo jiné se organizace soustředila i na péči o zdravotně postižené děti a mládež, pracovní a společensko uplatnění, architektonické bariéry, bydlení a dopravu, doplňkovou péči, výstavbu nových zařízení či péči o zdravotně postižené seniory. Svaz invalidů rovněž rozvinul rekreační činnost svých členů díky zakoupení a přestavování rekreačních středisek.

V roce 1988 v Praze vznikl Tyflokabinet. Ten rozvinul svou činnost v oboru technické pomoci nevidomým. Vývoj digitální techniky, který se stále více přibližoval i nevidomým a slabozrakým lidem, vedl později k jeho přeorganizování. Vzniklo středisko pro digitalizační služby a ve druhé polovině devadesátých let posléze Centrum informatiky s několika středisky.²⁸

2.2.8. Česká unie nevidomých a slabozrakých

V době, kdy KSČ ztrácela a postupně svůj boj vzdávala, objevila se možnost realizovat již dříve vzniklou snahu odtrhnout organizaci nevidomých a slabozrakých od Svazu invalidů. Po listopadových událostech v roce 1989 vznikla Česká unie nevidomých a slabozrakých, která byla zcela nezávislá. Unie byla společenská organizace, hájící zájmy nevidomých a slabozrakých a na její půdě nebyla vyvíjena žádná činnost politických stran.

Během prvního roku působení přichystala Unie několik nových projektů, které v dosavadním Svazu invalidů nebyly řešeny vůbec nebo jen částečně. Cílem těchto projektů bylo nahradit dobrovolné funkcionáře lidmi s vyšší odborností, kteří budou placeni. Dále se Unie rozhodla zpracovat projekty Tyflopédické poradny, Tyfloservisů, Slepeckého muzea, Výcviku vodících psů a později digitalizačních, rehabilitačních a pohybových středisek.

²⁸ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

Během roku 1990 byl připraven projekt Tyfloservis, zabývající se poradenskou a výchovnou činností později osleplých. Slepecké muzeum vzniklo v roce 1992 v Brně. V letech 1993/94 vznikl projekt Architektonických bariér. Pojednával o odstranění konkrétních pohybových překážek nevidomých na ulici, v budovách i v domácnostech. Rehabilitační středisko vzniklo v Praze v roce 1994. V roce 1990 byla v Brně představena Eureka A4. Byl to speciální minipočítač s hlasovým výstupem pro nevidomé uživatele. S rozšiřováním služeb výpočetní techniky se objevily možnosti založit Digitalizační středisko, které začalo zaškolovat nevidomé a slabozraké zájemce o práci s počítači.²⁹

2.2.9. Společnost nevidomých a slabozrakých ČR

Vznikla rovněž v roce 1990. Na rozdíl od Unie nevidomých a slabozrakých vznikla transformací Rady zrakově postižených a dosavadního slepeckého oddílu Svazu invalidů. Na činnost Svazu invalidů tato nově vzniklá společnost navázala. Zároveň byla podporována dřívějšími svazovými kulturami a tak netrpěla finančními potížemi. Rovněž díky transformaci měla jednodušší hospodářské vztahy k dřívějšímu jmění Svazu invalidů. Společnost nevidomých a slabozrakých zůstala volným členem Svazu invalidů, což bylo trvalým sporem právě mezi ní a Unii nevidomých a slabozrakých.

Témata programu Společnosti nevidomých a slabozrakých byl rozvoj specifické sociálně zájmové činnosti, služby v oblasti informatiky, podpora činnosti knihoven, podpora rozvoje tyflografiky, zřízení tyflo-informačních středisek. Společnost také podala návrh na několik úspěšných projektů, kterými byla průvodcovská služba, instruktáže pro nevidomé a slabozraké, které prováděl Tyflokabinet. Také se z dříve běžných rekreací rozvinula rekondice.³⁰

²⁹ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

³⁰ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

2.2.10. Asociace nevidomých a slabozrakých

Asociace nevidomých a slabozrakých pro zahraniční styky všech slepeckých organizací z českých zemí a Slovenska vznikla v roce 1990. Člen asociace zastupoval československé nevidomé v Evropské unii nevidomých. Její další odpovědností byla rovněž organizace kulturních činností a také pořádání mezinárodních hudebních soutěží pro nevidomé a slabozraké hudebníky a skladatele. Později, vlivem změny státního uspořádání Československa, se asociace přeměnila na Federaci nevidomých a slabozrakých. Po rozpadu Československa Federace nevidomých a slabozrakých zaniká. Jako její nástupce bylo vytvořeno Společenství organizací nevidomých a slabozrakých ČR. Společenství zastupovalo, v té době, obě největší české organizace, kterými byly Česká unie nevidomých a slabozrakých a Společnost nevidomých a slabozrakých ČR, v zahraničí. Společenství nevidomých a slabozrakých také převzalo organizaci některých kulturních akcí. Záslužnou činností bylo pořádání mezinárodních soutěží zrakově postižených hudebních interpretů a skladatelů. Společenství nevidomých a slabozrakých zaniká ke dni 31. 12. 1996 včleněním do Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR, v níž tvoří jeden z projektů s obdobným programem.³¹

³¹ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

3. SONS ČR

Ztráta nebo vážné poškození zraku znamená v životě postiženého člověka velkou změnu. Pro takto postiženého člověka je těžké orientovat se ve svém bytě, na ulici, je pro něj obtížné samostatně se najít, uvařit si, je pro něj takřka nemožné číst nebo psát či pracovat v zaměstnání. Život tím však nekončí, může se to naučit dělat. Možná ne sám a možná ne úplně snadno. Ale může! A Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých je tu proto, aby jemu i jeho blízkým pomohla.

Motto Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých:

*Nejsme organizace, která za nevidomé rozhoduje a jedná. Jsme nevidomí občané, kteří rozhodují a jednají sami za sebe.*³²

Hlavní cíle SONS:

- vyhledávání a kontaktování těžce zrakově postižených občanů včetně osob v akutním stádiu po ztrátě zraku,
- podpora zaměstnanosti nevidomých a slabozrakých občanů,
- podpora setkávání, navazování kontaktů a vzájemná motivace v aktivizačních klubech,
- odstraňování architektonických a informačních bariér pro těžce zrakově postižené občany,
- ověřování nových forem pomoci těžce zrakově postiženým občanům včetně popularizace a osvětlování problematiky zrakového postižení³³

3.1. Vznik

Trvalým sporem mezi Českou unií nevidomých a slabozrakých a Společností nevidomých a slabozrakých byla spolupráce Společnosti nevidomých a slabozrakých se Sdružením zdravotně postižených, ve které Unie spatřovala praktického nástupce

³² Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých [online]. [cit. 2013-01-20].

³³ SONS. Výroční zpráva [online]. 2011 [cit. 2013-01-20].

byrokratického Svazu invalidů se všemi jeho nedostatky, ovšem nyní už bez socialistické ideologie, i když údajně s náznaky socialistického myšlení. Obě slepecké organizace se několikrát snažily vyvinout snahu domluvit se a vytvořit jedinou společenskou organizaci nevidomých a slabozrakých. Zpočátku však žádná z nich nemínila ustoupit od některých svých principů, které pokládala za zásadní. Jednání probíhala v letech 1990 až 1995, kdy byla úspěšně dokončena.³⁴

Vznik Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR se datuje na neděli 16. června 1996. 65 zvolených delegátů České unie nevidomých a slabozrakých a 65 zvolených delegátů Společnosti nevidomých a slabozrakých v ČR se sešlo na společném slučovací shromáždění v Hradci Králové. Na shromáždění delegáti jednomyslně rozhodli o založení společné národní organizaci nevidomých v České republice. Na základě rozhodnutí delegátů bylo také ustanoveno, že v angličtině tato organizace ponese název Czech Blind United. Na tomto shromáždění také byly schváleny Stanovy Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých a Usnesení ustavujícího shromáždění. Dále byl zvolen prezident, viceprezident a přímo volení členové Republikové rady a Republikové revizní komise.

Stanovy Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR, přijaté na společném zakládacím shromáždění, byly Ministerstvem vnitra ČR, jakožto státním orgánem příslušným pro registraci občanských sdružení, registrovány 3. července 1996 a tím byl proces vzniku SONS oficiálně dovršen.

Rozštěpení organizací nevidomých a slabozrakých občanů, k němuž došlo na počátku 90. let, nepovažovala ani jedna z organizací za dobré. Rozhovory o jeho sjednocení probíhaly s přestávkami do roku 1992. Jednání o vzniku Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých jakožto společné národní organizace nevidomých a slabozrakých byla zahájena v červnu 1995. V průběhu byly dohodnuty principy vzniku, základní verze stanov a organizační struktura odborných středisek nové organizace. Některé části stanov byly vypracovány ve dvou i více variantách, neboť

³⁴ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

zástupci obou organizací preferovali různá řešení jednotlivých otázek. Stanovy i další dokumenty byly dány k diskusi členům obou organizací, kteří k nim vznesli řadu připomínek. Ty pak byly projednány na Slučovacím shromáždění v Hradci Králové. Před konečným sloučením obou organizací však musely vyjádřit souhlas i nejvyšší orgány obou slučujících se organizací. Ty tak musely učinit ve shodě se svými stanovami, aby slučující se organizace mohly ukončit svou samostatnou činnost a přejít do organizace společné. Valné shromáždění České unie nevidomých a slabozrakých se sešlo v Praze 27. 4. 1996. Hlasování skončilo 66 ku 2 a tím byl vyjádřen souhlas se sloučením. Poslední Sjezd Společnosti nevidomých a slabozrakých v ČR se konal v předvečer slučovacího shromáždění, v sobotu 15. 6. 1996. I toto zasedání schválilo drtivou většinou hlasů sloučení s Českou unií nevidomých a slabozrakých.

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých oficiálně vznikla v roce 1996, organizačně a obsahově se formovala od června do konce prosince a jako jediný subjekt však začala působit až od 1. 1. 1997 neboť počáteční jednání o finančním a hospodářském vypořádání byla nečekaně složitá.

SONS je oficiální nástupnická a následnická organizace všech předcházejících národních organizací nevidomých. SONS reprezentuje těžce zrakově postižené občany ČR jak v Evropské unii nevidomých, tak i ve Světové unii nevidomých jako řádný člen těchto mezinárodních organizací.³⁵

3.2. Vývoj

Od 1. 1. 1997 působí v oblasti zrakově postižených v České republice Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Po celé republice ji tvoří 82 okresních odboček s 10 až 12 tisíci členy. Počet členů je stále proměnlivý, neboť asi ze 70 % jsou členové senioři. Sjednocená organizace poskytuje ucelený komplex služeb pro občany starší 15 let.

³⁵ Jak vznikla SONS. [online]. [cit. 2013-01-23].

V letech 1997 až 2000 se SONS soustřeďuje zejména na rozšiřování služeb, které vznikly ještě před jejím sloučením. Soustředí se zejména na výcvik vodičích psů, pobytovou a sociální rehabilitaci, rekvalifikaci svých členů, pro získání lepšího zaměstnání, odstraňování bariér, ICT služby (zejména internetové služby, digitalizace a digitální knihovna BrailNet), rekondiční a rehabilitační pobyty, služby právníka, vydavatelská činnost a prodej drobných pomůcek.

Formou regionálních pracovišť zajišťuje SONS přímé sociální služby jako terénní a ambulantní základní rehabilitace (návuk mobility, sebeobsluhy, výuka Braillova písma), odborné technické poradenství, návuk práce s pomůckami, všeobecné a sociálně právní poradenství, průvodcovské, předčitatelské a jiné asistenční služby, vzdělávací kurzy s doplňkovými formami rehabilitace, podpora pracovního uplatnění a prevence nezaměstnanosti, podpora klubové a zájmové činnosti a motivační programy.

V roce 2000 se od SONS oddělilo Slepecké muzeum a sbírky přešly pod odbornou péči Technického muzea města Brno. Po roce 2000 zakládá SONS celostátně působící společnosti. Těmi jsou Tyfloservis a Pobytové a rehabilitační středisko Dědina. Pracovní náplň činnosti Tyfloservisu se po osamostatnění nezměnila a nadále působí na 12 regionálních pracovištích. Nově vznikají i Tyflocentra v jednotlivých krajských městech. Po roce 2000 nadále SONS zajišťuje výcvik vodičích psů, služby právníka, vydavatelskou činnost, prodej drobných pomůcek, zabývá se odstraňováním bariér a digitalizací.³⁶

V roce 2002 bylo zřízeno Oddělení digitalizace a technické podpory. V roce 2000 vzniká projekt Blind Friendly Web. Blind Friendly Web je první projekt v ČR, který se začal systematicky věnovat přístupnosti webových stránek pro nevidomé.³⁷

V roce 2007 byla zřízena půjčovna kompenzačních a rehabilitačních pomůcek. Ta byla zrakově postiženými klienty hodnocena velice pozitivně.³⁸ V tomto samém roce

³⁶ BUBENÍČKOVÁ, H. *Schéma vývoje a transformace služeb pro zrakově postižené*. [online]. [cit. 2013-01-23].

³⁷ *O projektu Blind Friendly Web*. [online]. [cit. 2013-01-24].

³⁸ SONS. *Výroční zpráva* [online]. 2011 [cit. 2013-01-20].

rovněž započalo svou činností Navigační centrum, jehož hlavním cílem je umožnit zrakově postiženým lidem samostatné cestování a pohyb v neznámém prostředí.³⁹

Po zveřejnění Vyhlášky o přístupnosti č. 64/2008⁴⁰ vstupuje projekt Blind Friendly Web do další fáze své realizace. Cílem další etapy je rozšiřování myšlenky přístupnosti webů a používaných aplikací při práci na PC, příprava materiálů (vlastní tvorba nebo překlady) s konkrétními příklady a podpoře zpřístupňování nových technologií uživatelům se zrakovým postižením.⁴¹

V roce 2011 byla věnována zvýšená pozornost nově spuštěné druhé verzi webového rozhraní knihovny, které zareagovalo na aktuální posun v rozvoji webových technologií a snaží se využít a uživatelům nabídnout nové dostupné možnosti a to samozřejmě stále s ohledem jednak na Blind Friendly přístup a jednak na zabezpečení knihovního systému proti jeho zneužívání neautorizovanými osobami tak, aby nebyl porušován autorský zákon. V loňském roce bylo náplní činnosti knihovny kromě vlastního převodu textů do digitální podoby také re katalogizování starších titulů (u kterých se podařilo získat nové informace a hlavně nový zdroj s minimem chyb), provozování a budování archivu digitálních knih a časopisů a provádění korektur digitalizovaných textů.⁴²

3.3. Současná situace

V současné době se SONS nadále snaží o odstraňování bariér, rozvoj svých služeb a prosazování svých navržených projektů. Vlivem sociální reformy v roce 2011, která osoby se zdravotním postižením značně poškodila, bylo pro SONS hlavním cílem v tomto roce stabilizovat a finančně zabezpečit jejich poskytované služby. V roce 2011 SONS realizovala celkem 14 státem dotovaných velkých projektů. V rámci jednotlivých

³⁹ *Co je Navigační centrum?*. [online]. [cit. 2013-01-24].

⁴⁰ Vyhláška o přístupnosti. [online]. [cit. 2013-01-24].

⁴¹ *O projektu Blind Friendly Web*. [online]. [cit. 2013-01-24].

⁴² SONS. Výroční zpráva [online]. 2011 [cit. 2013-01-20].

regionů pak bylo realizováno mnoho dalších projektů, které byly dotovány hlavně krajskými, městskými nebo místními úřady.

Významný projekt pro SONS v roce 2011 byl projekt dotovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí, který zajistil náklady na odborné sociální poradenství a aktivizační služby pro seniory a osoby se zrakovým postižením.

V roce 2011 byly z prostředků Evropského sociálního fondu realizovány 3 projekty:

- Využití moderních technologií při integraci osob se zrakovým postižením na trh práce (15. 12. 2010 – 15. 12. 2012). Cílem projektu je rekvalifikace 20 osob se zrakovým postižením v oboru Operátor digitálního přepisovacího systému a následná pracovní podpora těchto osob a jejich umístění na otevřený trh práce.
- Specializace pedagogických pracovníků na výuku prostorové orientace zrakově postižených (1. 2. 2011 - 31. 1. 2013). Cílem projektu je proškolit 64 osob z celé ČR v didaktice prostorové orientace a samostatného pohybu v různém prostředí spolu s osvojováním techniky ovládnutí a racionálního používání bílé hole.
- Vzdělávání pracovníků poskytovatelů soc. služeb pro osoby se zrakovým postižením (1. 5. 2011 - 30. 4. 2013). Cílem je zajistit specifickou nabídku vzdělávání pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách pracující s osobami se zrakovým postižením.⁴³

SONS každoročně upořádá více jak 5000 jednorázových či klubových akcí, kterých se účastnilo více jak 35 000 klientů. Dále pořádá i sportovní soutěže pro nevidomé či soutěže vodících psů.⁴⁴

⁴³ SONS. Výroční zpráva [online]. 2011 [cit. 2013-01-20].

⁴⁴ Tamtéž

3.4. SONS a služby nevidomým

Od založení Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých uběhlo již 17 let. Vývoj služeb pro nevidomé jde, zejména díky modernější technice, neustále kupředu. Služby se vyvíjejí, zdokonalují, ale i přes veškerý technický pokrok se najdou služby, které zůstávají po řadu let prakticky nezměněné.

Ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých ČR existují dvě roviny působení:

- spolková činnost a provozování profesně zájmových klubů
- provozování středisek odborné pomoci a služeb pro občany se zrakovým postižením.

Obě tyto roviny jsou důsledně oddělovány. Vzájemné působení je mezi těmito složkami přesně vymezeno zejména stanovami a organizačním řádem SONS.

Na začátku roku 2000 se změnilo stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí, ohledně poskytování dotací. Pro některé projekty SONS to znamenalo stopku, kvůli nedostatku financí. Z tohoto důvodu byly některé projekty založeny jako obecně prospěšné společnosti (o.p.s.).⁴⁵

Nově vzniklé obecně prospěšné společnosti:

- Tyfloservis, o.p.s.
- Pobytové a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.
- Tyflocentrum, o.p.s.

Pod správou Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých zůstala tato odborná střediska:

- Středisko integračních aktivit, pracovního uplatnění a sociálně právního poradenství
- Metodické centrum informatiky
- Výcvik vodících psů

⁴⁵ *Tyflocentrum: Historie*. [online]. [cit. 2013-01-29].

- Oddělení digitalizace a technické podpory
- Oddělení pro zahraniční styky a kulturně osvětovou činnost
- Metodické středisko pro odstraňování architektonických bariér
- Vydavatelská činnost
- Prodejna kompenzačních pomůcek⁴⁶

3.4.1. Tyflocentrum, o.p.s.

Počátkem roku 2000 očekávalo Tyflocentrum, ještě jako součást Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých, výsledky dotačního řízení Ministerstva práce a sociálních věcí. I přes to, že projekty Tyflocentra byly již léta zavedené a prověřené služby, většina projektů skončila v kategorii „vyřazeno“. Dne 20. 1. 2000 se uskutečnila stávka před budovou Ministerstva práce a sociálních věcí, která měla 500 účastníků, petiční akce přinesla více než 26 000 podpisů. Vlivem tehdejších událostí bylo jasné, že tyto služby již nelze nadále provozovat pod jedinou organizací. Tyfloservis se v tomto roce osamostatnil. V současné době se střediska Tyflocentra nachází ve všech krajských městech ČR. Tyflocentrum vzniklo za účelem zastřešit a rozšířit nabídku služeb pro nevidomé a slabozraké v kraji.

Tyflocentra se zabývají těmito službami:

- služby prvního kontaktu pro těžce zrakově postižené občany včetně jejich vyhledávání
- základní poradenství o možnostech kompenzace handicapu zrakového postižení i o poskytovatelích služeb takto postiženým lidem
- sociálně právní a pracovně právní poradenství
- rozvoj a docvičování dovedností získaných v programech základní rehabilitace (poskytuje Tyfloservis)
- školicí střediska pomůcek na bázi PC včetně odborně technického poradenství

⁴⁶ BUBENÍČKOVÁ, Hana. *Schéma vývoje a transformace služeb pro zrakově postižené*. [online]. [cit. 2013-01-23].

- asistenční služby (průvodcovské, předčitatelské a jiné asistentské služby);
- pomoc při odstraňování architektonických bariér v kraji
- podpora a organizace volnočasových aktivit zrakově postižených občanů (kulturních a sportovních aktivit) a další služby⁴⁷

3.4.2. Tyfloservis, o.p.s.

Dramaticky snižující se celková částka dotací taktéž vedla k rozhodnutí založit samostatnou obecně prospěšnou společnost. Tyfloservis se od Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých oddělil v roce 2000. Jeho úkolem je poskytnutí terénní a ambulantní sociální rehabilitace nevidomým a slabozrakým po celém území ČR prostřednictvím sítě krajských středisek. Tyfloservis nabízí podporu, informace a nácvik dovedností lidem, kteří přes vážné zrakové potíže hledají cestu k co možná nejsamostatnějšímu životu. Vzhledem k faktickému snížení dotací v některých letech, bylo nezbytné přistoupit k omezení služeb. Například pozastavením cest za klienty, čímž byla pochopitelně snížena kvalita poskytovaných služeb. Nedostatek financí vedl i k tomu, že bylo nutné věnovat mnoho času sháněním dalších finančních prostředků od obcí, firem a jiných sponzorů.⁴⁸

Tyfloservis se zabývá těmito službami:

- vybavení zrakově postiženého člověka (staršího patnácti let) dovednostmi a informacemi, aby byl schopen v maximální možné míře samostatně naplňovat své životní potřeby, získal přiměřené sebevědomí, zaměřil se na možnosti svého dalšího rozvoje, ale dokázal též rozpoznat své meze a požádat o pomoc.
- vybavení okolní společnosti dovednostmi a informacemi, aby byla schopna odstraňovat a nevytvářet nové architektonické a mezilidské bariéry, které by ztěžovaly situaci nevidomých a slabozrakých, aby byla schopna rozpoznat jejich možnosti a limity a v případě potřeby poskytnout konkrétní pomoc.

⁴⁷ *Tyflocentrum: Historie*. [online]. [cit. 2013-01-29].

⁴⁸ Z historie Tyfloservisu. [online]. [cit. 2013-02-15].

- u svých klientů podporovat převzetí odpovědnosti za vlastní život, samostatnost a aktivitu, využívání všech potenciálů, kterými je člověk vybaven, a celospolečensky podporovat zájem o druhé, toleranci a pomoc

Základním zdrojem financování jsou dotace Ministerstva zdravotnictví ČR.⁴⁹

3.4.3. Středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.

Obsah činností rehabilitačního střediska Dědina je diagnostika, sociální a pracovní rehabilitace, rekvalifikace, vyhledávání pracovních oborů a míst, poradenství při sestavování pracovní náplně, vytváření a úpravách pracovišť, využívání digitální techniky aj.

Středisko zpočátku nabízelo pouze tři typy rekvalifikačních kurzů. Byly to: obsluha PC, telekomunikační pracovník a obsluha elektronické lupy. V roce 1996 získalo středisko akreditaci na zácvik na keramickou a košíkářskou výrobu a na kurzy v oboru masér. V roce 1998 získalo další akreditaci na obor tkalcovská výroba.⁵⁰

Stejně jako v případě Tyflocentra a Tyfloservisu, došlo v roce 2000 k osamostatnění střediska. Počátky samostatnosti opět komplikovala finanční situace, kdy nastavená výše dotace neodpovídala provozu pobytového zařízení. Přes všechny obtíže se však zařízení dále úspěšně rozvíjelo.

Zrakové postižení s sebou většinou nese i ztrátu zaměstnání. Lidé, kteří prošli Rehabilitačním a rekvalifikačním centrem Dědina jsou příkladem, že to nemusí být ztráta definitivní. Středisko Dědina umožňuje nevidomým a těžce zrakově postiženým lidem absolvovat intenzivní kurzy sociální a pracovní rehabilitace. Na tyto kurzy navazuje rekvalifikace s následným pracovním uplatněním. Středisko Dědina se zaměřuje na programy pro osoby v produktivním věku od šestnácti do šedesáti let, což

⁴⁹ Základní údaje o Tyfloservisu. [online]. [cit. 2013-02-3].

⁵⁰ SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000.

je jeden z požadavků rekvalifikace. Ve většině případů se jedná o osoby později osleplé v důsledku úrazu, nemoci apod. Mezi klienty jsou však i lidé úplně nevidomí, kteří ztratili zaměstnání a hledají další možné pracovní uplatnění.⁵¹

3.4.4. Středisko výcviku vodících psů

Středisko výcviku vodících psů v Praze - Jinonicích zajišťuje komplexní servis jak v oblasti výcviku vodících psů, tak v oblasti péče o klienty. Výcvik vodících psů je jednou ze služeb, která významnou měrou přispívá k samostatnosti a nezávislosti nevidomých.⁵²

Úkonů, které musí vodící pes zvládnout, je asi třicet. Trénink chůze probíhá na sídlištích a v centru města, kde je pes obklopen všemožným hlukem, dopravou, eskalátory, hrajícími si dětmi či volně pobíhajícími psy. Práce vodícího psa vypadá jednoduše, ale od psa vyžaduje obrovské soustředění, musí se chovat jako vůdce schopný samostatného rozhodování a zároveň jako poslušný pes svého pána.⁵³

Mezinárodní organizace vodících psů se sídlem ve Velké Británii byla založena za účelem vytváření a dodržování vysokých standardů nejen v odchovu, výchově a výcviku psů ale hlavně v oblasti péče o zrakově postižené klienty. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých - Středisko výcviku vodících psů je plnohodnotným členem Mezinárodní federace vodících psů od roku 1997.

Toto středisko se zabývá:

- výchovou a výcvikem vodících psů jako průvodců těžce zrakově postižených osob
- teoretickou i praktickou přípravou žadatele na převzetí a užívání psa

⁵¹ Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.: Historie. [online]. [cit. 2013-02-3].

⁵² Výcvik vodících psů. [online]. [cit. 2013-02-3].

⁵³ Činnost Střediska výcviku vodících psů. [online]. [cit. 2013-02-15].

- odborným předáváním vodícího psa do užívání, praktický zácvik dvojice nevidomý člověk a pes
- pomoc při řešení jakýchkoli problémů vyplývajících z užívání vodícího psa během jeho celé činné služby⁵⁴

3.4.5. Metodické centrum odstraňování architektonických bariér

Vypouklé dlaždice, tukaní semaforu na přechodu pro chodce, hlášení čísla a směru linky pomocí vysílačky. Všechny tyto úpravy pomáhají nevidomým při jejich samostatné chůzi, bezpečné orientaci a zabraňují tak úrazům nevidomých. Středisko spolupracuje s architekty při projektování a úpravách staveb tak, aby se v nich lidé se zrakovým postižením mohli pohybovat stejně snadno a bezpečně, jako ostatní. Rozhodují maličkosti – zvukové majáčky nade dveřmi, dlaždice s výrazným reliéfem či hmatné drážky (tzv. vodící linie). Díky středisku vznikl unikátní systém zvukové lokalizace orientačních bodů pro nevidomé. Pomocí malé vysílačky se nevidomý člověk „ptá“ na cestu. Tlačítkem vyšle signál, kterým se aktivuje zvukový majáček např. nad vchodem do nádražní haly. V dalším případě vysílačka aktivuje automatické zařízení tramvaje, která se blíží k zastávce. To nevidomému sdělí číslo linky a směr jízdy. Řidič je zároveň upozorněn, že do vozu nastupuje člověk se zrakovým postižením.

Za dobu své činnosti, od roku 1991 nejprve v České unii nevidomých a slabozrakých, nyní v rámci SONS, se centru podařilo řadu věcí z problematiky úpravy prostředí a zpřístupnění služeb těžce zrakově handicapovaných lidí propracovat do úrovně praktické využitelnosti a prosazovat jejich využití v praxi.⁵⁵

I přes veškeré úsilí střediska však stále existují místa, která mohou být pro lidi se zrakovým postižením nepřístupná nebo velmi nebezpečná.

⁵⁴ Středisko výcviku vodících psů. [online]. [cit. 2013-02-3].

⁵⁵ Metodické centrum odstraňování bariér. [online]. [cit. 2013-02-10].

3.4.6. Metodické centrum sociálně právního poradenství

Člověk se zrakovým postižením většinou nemá o svých právech či možnostech podpory a pomoci dostatečný přehled. Proto vzniklo Metodické centrum sociálně právního poradenství pro zrakově postižené, které klientů poradí v jejich problému, poskytne informace o jejich možnostech a právech a pomůže v situacích, kdy jim hrozí nespravedlnost nebo křivda.

V současné době provozuje Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých v rámci celé České republiky 20 odborných (registrovaných) pracovišť – sociálních poraden, které poskytují osobám se zrakovým postižením základní a odborné právní služby. Kromě profesionálních právníků nabízí středisko pomoc sociálně právních poradců.

Sociální poradny SONS ČR poskytují:

- informace o možnostech výběru druhu sociálních služeb podle potřeb uživatele, základních právech a povinnostech v souvislosti s poskytováním sociálních služeb, o možnostech podpory členů rodiny, o dávkách pomoci v hmotné nouzi a dávkách sociální péče
- odborné poradenství v oblasti systému dávek státní sociální podpory, důchodového pojištění, pracovního práva a zaměstnanosti, vzdělávání a přípravy k povolání a pracovního uplatnění

Významnou novinkou v oblasti služby odborného sociálně právního poradenství je postupné zavádění a rozšiřování půjčoven rehabilitačních a kompenzačních pomůcek pro osoby se zrakovým postižením. Jednotlivá pracoviště byly vybaveny základní řadou rehabilitačních a kompenzačních pomůcek, které jsou na jednotlivých pracovištích k dispozici k zapůjčení. Zájemci si mohou tyto pomůcky před jejich zakoupením nejprve vyzkoušet a tak zjistit jejich praktickou využitelnost v běžném životě. Půjčovna slouží i

v případě, kdy dojde k dočasné poruše nebo ztrátě určité pomůcky, na kterou je osoba se zrakovým postižením v každodenním životě odkázána.⁵⁶

3.4.7. Tyflokabinet

Tyflokabinet je odborně technickým pracovištěm pro nevidomé a slabozraké občany, ale je i střediskem, na které se mohou obracet i jiné subjekty (školy, úřady, firmy), které mají v péči zrakově těžce postižené klienty. Tyflokabinet se zabývá celým spektrem problematiky kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené. Od nejjednodušších pomůcek každodenní potřeby až po velmi složitá elektronická zařízení.⁵⁷

Úkolem Tyflokabinetu je i testování a srovnávání kvality jednotlivých pomůcek. Díky tomu chrání zrakově postižené spotřebitele před problémy, které by jim mohly nekvalitní pomůcky způsobit. V případě, že lze něco vylepšit, obrátí se středisko na výrobce. Posláním Tyflokabinetu je shromažďování veškerých informací o pomůckách, které poté zprostředkovávají lidem se zrakovým postižením. Tyflokabinet je, společně se školicími středisky Tyflocenter, jedinou existující sítí odborných pracovišť, které se zabývají výpočetní technikou pro zdravotně postižené.

K Tyflokabinetu patří prodejny Tyflopomůcek které se zabývají především prodejem pomůcek pro zrakově postižené. Zajišťují jejich vývoj i následnou výrobu. Prodejny mají ve svém sortimentu pomůcky, které usnadňují práci v domácnosti, audio pomůcky, společenské hry, různá měřidla, hodiny, pomůcky, které pomáhají k odstraňování informačních bariér a usnadňují orientaci v prostoru.

Tyflokabinet rovněž úzce spolupracuje s oddělením Digitalizace a technické podpory. Jednou z významných služeb všem zrakově postiženým uživatelům PC je

⁵⁶ Středisko odborného sociálně právního poradenství pro osoby se zrakovým postižením. [online]. [cit. 2013-02-12].

⁵⁷ Tyflokabinet. [online]. [cit. 2013-02-15].

Knihovna digitálních dokumentů Brail Net, která čítá několik tisíc titulů. Jsou do ní ukládány také digitální texty časopisů a některých novin.

Toto pracoviště dále zajišťuje digitalizaci textů a ostatní služby spojené s jejich konverzí a úpravou, technicky zajišťuje provoz internetového serveru Brailnet.cz včetně správy e-mailových adres a diskusních nebo distribučních konferencí a poskytuje poradenskou a konzultační činnost v oboru výpočetní a komunikační techniky. Rovněž nabízí tisk jak v Braillově písmu, tak ve zvětšeném černo tisku.⁵⁸

Oddělení digitalizace a technické podpory dále provozuje Centrum navigace nevidomých a těžce zrakově postižených. Cílem Navigačního centra je umožnit zrakově postiženým lidem samostatné cestování a pohyb v neznámém prostředí bez asistenta, pouze s bílou holí, případně se psem. Dále nabízí vyhledávání dopravního spojení, telefonního čísla či informace o hledaném objektu nebo oblasti a s tím spojené plánování cest, satelitní navigaci a pomoc v nouzi.⁵⁹

3.4.8. Metodické centrum informatiky

Centrum metodické informatiky se stará o rozvoj a využití výpočetní techniky se speciální úpravou pro zrakově postižené. Pomáhá také při rozvoji nových elektronických pomůcek. Testuje a vyhledává programy, které by mohly nevidomým pomoci. Středisko zajišťuje i tvorbu internetových stránek dle pravidel Blind Friendly Web.

Blind Friendly Web je projekt, díky kterému se pro nevidomé a slabozraké upravují internetové stránky, aby pro ně byly použitelné. Tento projekt vznikl v SONS již v roce 2000 jako jeden z výstupů kurzu obsluhy výpočetní techniky. Během tohoto kurzu bylo zjištěno, že mnoho webových stránek je pro uživatele se zrakovým postižením nepřístupná a tím pádem nepoužitelná. S tímto problémem bylo potřeba něco udělat.

⁵⁸ Digitalizace a technická podpora. [online]. [cit. 2013-02-15].

⁵⁹ *Co je Navigační centrum?*. [online]. [cit. 2013-01-24].

Cílem projektu je zmenšovat či odstraňovat překážky, na které může uživatel narážet při používání webových stránek, dokumentů a aplikací. Projekt Blind Friendly Web se primárně zabývá přístupností webových stránek pro uživatele se zdravotním handicapem. Na přístupné webové stránce se takový uživatel samostatně dostane k informacím, které jsou na ní publikovány a není znevýhodněn svým zdravotním postižením, použitým technickým vybavením či znalostmi.⁶⁰

3.4.9. Redakce časopisu Zora

Skoro 85 procent informací získává člověk zrakem. Dojde-li k jeho vážnějšímu poškození či dokonce ztrátě, dostává se takto postižený jedinec do značného informačního deficitu. V České republice se v této náročné životní situaci nachází na 60 000 občanů, kteří běžný typ písma nemohou číst.

Proto je jedním ze základních cílů poslání Sjedené organizace nevidomých a slabozrakých účinně se podílet na zmírňování informačních bariér, jakož i vybavovat těžce zrakově postiženou veřejnost potřebnými znalostmi, vědomostmi a dovednostmi. Je známou skutečností, že přístup k informacím pozitivně ovlivňuje kvalitu života nevidomých a těžce slabozrakých abonentů, rozšiřuje jejich vzdělávací, pracovní a společenské uplatnění, a tím jsou vytvářeny nezbytné podmínky pro jejich společenskou emancipaci a integraci.⁶¹

Texty v Braillově písmu jsou vydávány od roku 1917. Zvětšeným písmem se pro slabozraké tiskne od roku 1965. V roce 1969 se začínají vydávat periodika na magnetofonových páscích, od 70. let na kazetách a od roku 1997 též v digitální podobě na datových nosičích nebo prostřednictvím internetu. Hlavním titulem redakce je časopis Zora.

Redakce časopisu Zora spolupracuje s knihovnou a tiskárnou K. E. Macana. Posláním knihovny a tiskárny je zpřístupňovat nevidomým a těžce zrakově postiženým

⁶⁰ *O projektu Blind Friendly Web.* [online]. [cit. 2013-01-24].

⁶¹ *Vydavatelské a informační služby.* [online]. [cit. 2013-02-17].

občanům informace i umělecké hodnoty, a to prostřednictvím Braillova slepeckého písma, zvukových záznamů, reliéfní grafiky a digitálních textů. Po roce 1989 se podstatně a v každém ohledu změnilo i postavení Knihovny a tiskárny pro nevidomé Svaz invalidů se rozpadl a KTN převzalo Ministerstvo kultury ČR, jako národní kulturně-osvětovou instituci pro nevidomé.

I přes složitou ekonomickou situaci, související s transformací celé společnosti, se toto zařízení rychle rozvíjelo a modernizovalo, aby těžce zrakově postiženým občanům sloužilo co nejlépe. Počet uživatelů Knihovny každý rok roste, nároky na služby se proto zvyšují. Řešením problematiky bylo zavedení počítačové sítě, automatizace a připojení pracoviště na internet.⁶²

⁶² Knihovna a tiskárna pro nevidomé K.E.Macana: Historie. [online]. [cit. 2013-02-19].

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. CÍL PRŮZKUMU

Hlavní otázkou průzkumu je zjistit, jak se žije nevidomým a slabozrakým v Praze. V této otázce jsem se zaměřil především na věci, které nevidomým život zjednodušují a naopak. Člověk bez zrakové vady si mnohdy ani neuvědomí, jaké maličkosti mohou ovlivnit pohyb nevidomého člověka v prostorách MHD či ve veřejných budovách. Smutný na tom je fakt, že nejen v Praze ale i v celé České republice stále existuje mnoho míst, na nichž může být pohyb pro nevidomé nebezpečný. A o to smutnější bývá zjištění, že mnohdy jsou tato místa po celkové rekonstrukci, mnohdy ani ne pár měsíců staré. Další otázkou pro respondenty bylo, jak vnímají činnost Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých a které z nabízených služeb využívají.

Vzhledem k charakteristice mé práce jsem se zaměřil výhradně na osoby nevidomé či slabozraké. Vzhledem k tomu, že by u těchto osob byl problém na můj dotazník upozornit prostřednictvím internetových portálu, vyplňoval jsem dotazníky osobně se zřetelně postiženými návštěvníky střediska Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých v Krakovské ulici. Díky tomu jsem získal i trochu obsáhlejší odpovědi, které bych při klasickém vyplňování dotazníků nezískal, držel jsem se však pouze označených odpovědí pro lepší porovnání. Výběr respondentů byl náhodný a identita respondentu je anonymní.

Cílem tohoto průzkumu je vymezit konkrétně co nevidomým usnadňuje či komplikuje život v Praze, a co by se dle samotných nevidomých dalo na chodu Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých zlepšit.

4.1. Metoda průzkumu

Pro svou práci jsem zvolil kvantitativní výzkum za pomoci dotazníkové metody. Jelikož jsem si zvolil kvantitativní průzkum, bylo téma zkoumáno spíše obecně, nikoliv do hloubky. Dotazník, který byl tvořen 14 otázkami, byl zodpovězen 50 respondenty.

Metoda dotazníku patří mezi nepoužívanější metody pro získávání dat v pedagogickém výzkumu. Dotazník tvoří soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny, a na které datovaná osoba (respondent) odpovídá.⁶³

Dotazník je potřeba mít sestavený tak, aby respondenta neodradily již první otázky. To se může stát tehdy, když budou otázky komplikované, rozsáhlé či zjišťující důvěrnější informace. Na začátek dotazníku je vhodné zvolit jednodušší, spíše neosobního charakteru. Následně je možno zařadit otázky náročnější. V této části je dobré střídat jednoduché otázky s náročnějšími, aby respondent nabral dech.

Otázky v dotazníku lze formulovat jako uzavřené, otevřené nebo je možné zkombinovat oba tyto typy. Uzavřená otázka s nabídkou alternativ, plus navíc možnost „jiné“ či „ostatní“ s vyhrazeným prostorem pro vlastní odpověď. Uzavřená otázka může nabízet výběr z alternativ, možností ano/ne, souhlasím/nesouhlasím, nebo může být formulována jako uspořádaná či přiřazovací otázka.

Otevřené otázky nabízejí prostor pro vlastní odpověď respondenta, a to buď stručnou nebo širokou. Otevřené otázky se v rámci odpovědi v kvantitativním výzkumu obtížně vyhodnocují. Pokud jsou odpovědi předvídatelné, je lepší na malém vzorku zjistit nejčastější odpovědi a z nich vytvořit alternativy uzavřené otázky.⁶⁴

⁶³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 163

⁶⁴ HUČÍN, Jan a Zuzana POLÁKOVÁ. *Zásady pro tvorbu dotazníků*. [online]. 2005. vyd. [cit. 2013-03-5].

4.2. Výsledky průzkumu a jejich interpretace

Otázka č. 1 a 2: Pohlaví a věk respondentů?

Dle zpracovaných údajů navštěvují pracoviště Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých v Krakovské ulici spíše starší osoby, kterým dominují převážně ženy. Ne každý z návštěvníků na mě však měl čas, sdílnější byly převážně starší ženy. Vyjádřeno v číslech, pracoviště Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých během mého působení zde navštívilo 18 mužů a 32 žen. 5 osob bylo mladší 30 let, 11 osob bylo ve věku od 31 do 50 let, nejpočetnější skupina 19 osob byla ve věku od 51 do 65 let a nestarších návštěvníků pracoviště, kterým bylo 66 a více let, bylo 16.

Otázka č. 3: Jaké je Vaše postižení?

Většina mnou dotazovaných osob je nevidomá. V tomto dotazu jsem nerozlišoval jednotlivé typy slabozrakosti, ale zařadil jsem je jako jeden celek.

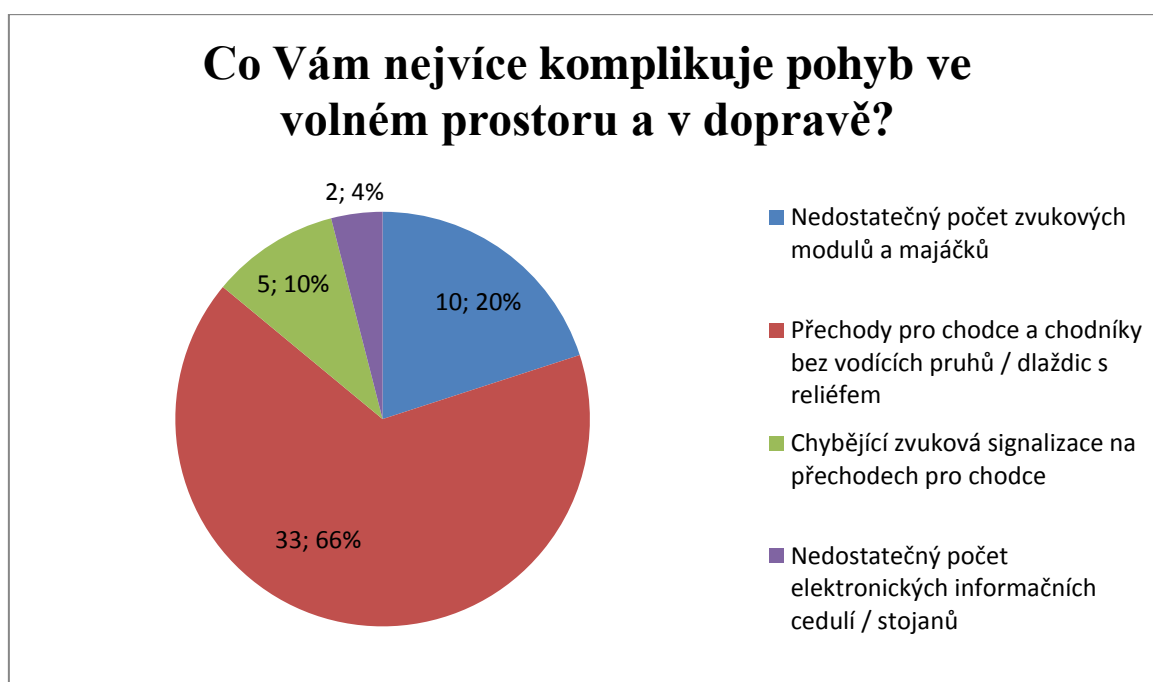
Otázka č. 4: Jak nejčastěji cestujete po Praze?

Z 50 mnou dotázaných respondentů jich většina cestuje samostatně (konkrétně takto do střediska Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých dorazilo 41 osob). V doprovodu vodícího psa dorazilo 6 osob. Během vyplňování dotazníku jsem se dozvěděl, že žijí samostatně a proto vodícího psa k životu potřebují. Nejmenší část tvořila dvojice osob, z nichž každá přišla v doprovodu rodinného příslušníka. Tito lidé o zrak přišli v pozdějším věku a nejsou, alespoň prozatím, schopní cestovat samostatně.

Otázka č. 5: Jaké navigační pomůcky používáte nejčastěji?

Nejčastější navigační pomůckou se nepříliš překvapivě stala bílá hůl, kterou používá 37 osob. 14 z nich dorazilo do střediska Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých pouze s bílou holí. Jak mi bylo v průběhu dotazování řečeno, že většina z nich zná cestu nazpaměť, tudíž nepotřebují nosit dálkový ovladač pro nevidomé. Samotný dálkový ovladač používá 6 osob. Jednalo se především o osoby těžce zrakově postižené. 23 osob využívá společně s bílou holí i dálkový ovladač a zbylých 7 osob ještě navíc používá navigační jednotku.

Otázka č. 6:

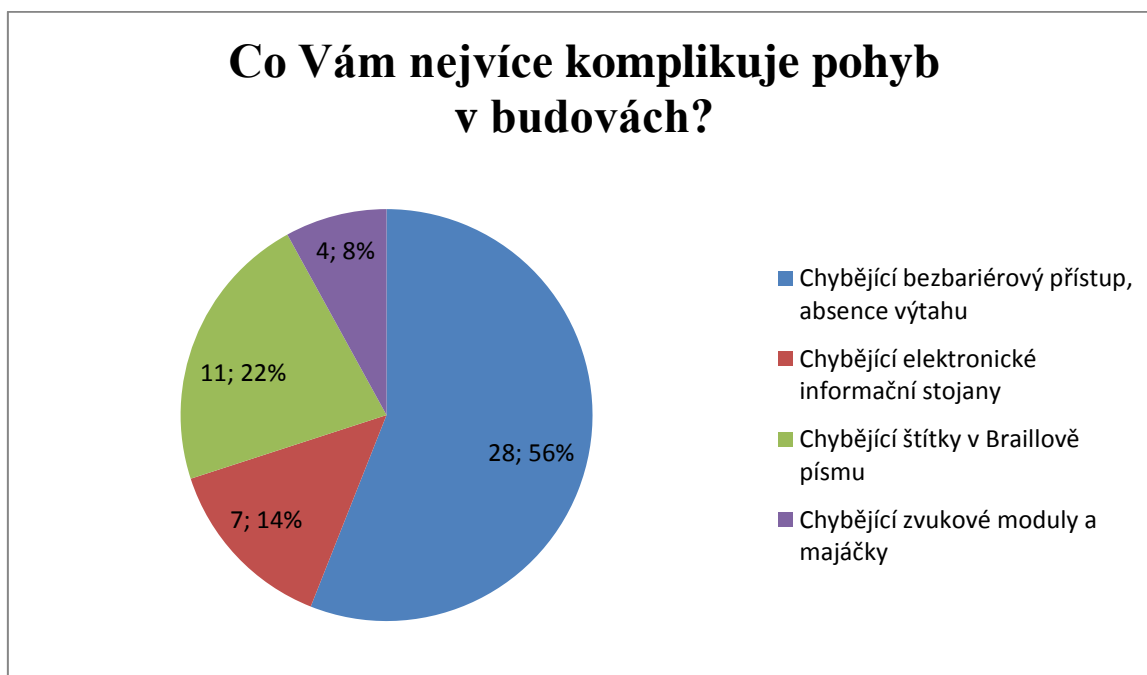
Touto otázkou se dostávám k hlavnímu cíli mého výzkumu. V průběhu vyplňování dotazníků jsem z porovnávání vyloučil odpověď, ve které nevidomým chybí štítky v Braillově písmu na označnicku zastávek MHD. Vlivem dálkových ovladačů pro nevidomé nikoho tento fakt neznepokojoval. Jak ukazuje graf, nevidomí se vcelku jednotně shodli na tom, že nejhorší situace při venkovní orientaci, ať už se nevidomí pohybují po chodníku, přechodu pro chodce nebo v prostorách MHD je stav signalizace

pomocí vodících pruhů a dlaždic s reliéfem. Tyto hmatové prvky jsou na mnoha místech Prahy špatně postavené, což nevidomým orientaci velmi komplikuje. K tomuto jevu by se rovněž daly připočítat i výšky obrubníků, které na mnoha místech nejsou nad úrovní chodníku, ale zároveň s ním.

Dalším faktorem, který komplikuje pohyb nevidomých, je absence zvukových modulů a majáčků. Ty chybějí na mnoha zejména na vstupních místech do různých zařízení, ať se jedná o budovy nebo prostory MHD.

Problémem pro nevidomé hlavně v místech jejich bydliště pak bývá absence zvukové signalizace na přechodech pro chodce. Na frekventovaných místech tato signalizace samozřejmě nechybí, ovšem stále není všude.

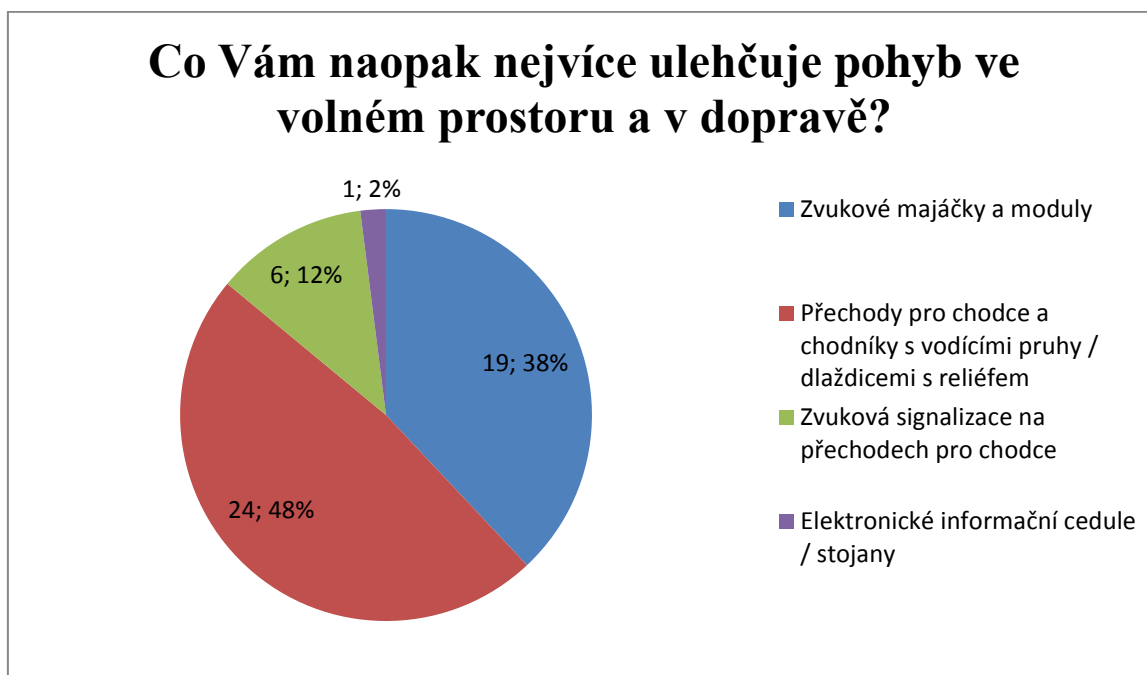
Otázka č. 7:

Na podobnou otázku, s rozdílem komplikace pohybu v budovách, odpovídali nevidomí rovněž poměrně jednotně. Bezbariérový přístup nebo výtah se v dnešní době

sice může zdát jako samozřejmost. Jenže ve starých budovách stále bezbariérové přístupy chybí. A při cestě metrem se podívat na plánek stanic. Bezbariérový přístup rovněž není zaručen v každé stanici. Ale to již odbočuji od otázky, která se týkala budov. Na bezbariérový přístup je v dnešní době brán velký ohled. Metodické centrum pro odstraňování architektonických bariér se s tím zatím vypořádává dobře, bohužel, pokud budou stále fungovat úřady, pošty apod. ve starých budovách, tohoto problému se tak snadno nezbavíme. Z grafu je dále vidět, že poměrně stejně negativně vnímají nevidomí absenci štítků v Braillově písmu či elektronických informačních stojanů, které jim v budovách mohou výrazně usnadnit orientaci v případě, že jí navštívili poprvé. Jako příklad by se dala uvést obyčejná návštěva u nového doktora v nemocnici. Pokud takovéto usnadnění v daném typu zařízení chybí, orientace je zde pro nevidomého velice složitá.

Otázka č. 8:

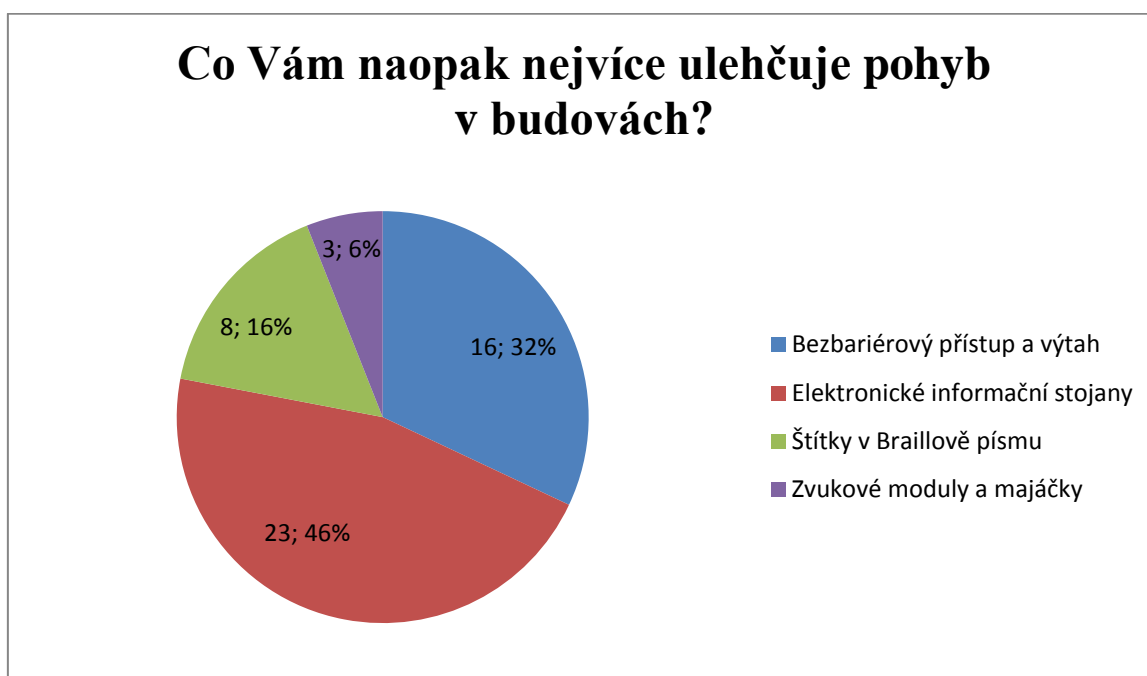

V této otázce se nevidomí shodli na tom, že obě možnosti, které jsou v grafu nejvíce zastoupeny, jsou pro ně důležité. V odpovědích nakonec převládl výběr

možnosti hmatových prvků. Díky nim nevidomí poznají, kde je okraj chodníku, kde začíná a končí přechod pro chodce, kde je nástupiště apod.

Z těchto odpovědí je spíše patrné, že se nevidomí rozhodovali dle toho, která z těchto možností jim aktivně pomáhá na cestách v místě bydliště či za prací. V případě že se pohybují v prostorech, které jsou pro ně úplně nové, jsou pro ně důležité všechny tyto faktory.

Otázka č. 9:

Řešením, které pak nevidomým nejvíce usnadní pohyb v budovách, jsou elektronické informační stojany, které nevidomé mohou nasměrovat tam, kam potřebují. Např. v nemocnicích si takto mohou vyhledat, ve kterém patře má doktor, ke kterému se potřebují dostat, ordinaci. Neméně důležitý je pro nevidomé rovněž bezbariérový přístup, se kterým v současnosti svádí boj leckterá veřejná budova. Od pošt až po obchody.

Otázka č. 10: Jaké jste využil/a nebo využíváte služby pro nevidomé?

Služba	Osoby
Centrum sociálně právního poradenství	6
Odběratel časopisu Zora	19
Navigační centrum	8
Prodejna Tyflopomůcek	24
Tyfloservis	9
Tyflocentrum	14
Rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina	4
Tyflokabinet	10
Knihovna digitálních dokumentů	13
Servis PC na dálku	3

Na tuto otázku odpovídali respondenti vyjmenováním prakticky všech nabízených služeb, ať se jedná přímo o služby, které poskytuje přímo Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých nebo o služby některých jejich dceřiných společností. Za zmínku stojí využití služby Servis PC na dálku, který si dva respondenti již přeplatili na celý rok.

Otázka č. 11: Je pro Vás současná nabídka služeb dostačující?

Většina respondentů je s nabídkou služeb spokojena. Služby, které jsou jim k dispozici, aktivně využívají, jsou s nimi spokojeni a v případě, že je potřeba něco extra, vždy se dá vše domluvit. V tomto případě se jedná např. o různé opravy v bytě. Výjimku vytvořilo 5 respondentů, kteří nejsou spokojeni převážně se zpoplatněním Navigačního centra.

Otázka č. 12: Jste spokojeni s fungováním Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých?

Fungování Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých má rovněž pozitivní ohlas, i když se mezi respondenty našli názory, že s jejím fungováním je něco v nepořádku. Na tento nesouhlas jsem se zeptal v poslední otázce svého výzkumu.

Otázka č. 13: Co by se podle Vás mělo změnit?

Na tuto otázku jsem dostal různé odpovědi, pár z nich však mělo něco společného a to fakt, že mladí lidé se o Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých nezajímají, tím pádem jsou v jejím vedení spíše lidé staršího věku, kteří se pomalu ale jistě dostávají do věku důchodového. Z respondentů se nikdo nevyjádřil tak, že by chtěl vedení organizace jakkoliv poškodit, z odpovědí bylo spíše patrné, že by si respondenti ve vedení přáli mladou, průbojnější krev, která by chod organizace oživila.

4.3. Dílčí závěr průzkumu

Většina nevidomých, se kterými jsem měl možnost dotazník vyplnit, cestuje po Praze samostatně, pouze s pomocí základních pomůcek, kterými jsou bílá hůl a dálkový ovladač. Je jasné, že těmto lidem způsobují problémy jiné věci než např. osobám, které se pohybují s doprovodem nebo s vodícím psem. Faktem však je, že největším problémem pro nevidomé je bezbariérový přístup, který jde ruku v ruce s hmatovými prvky, které se objevují v prostorách MHD, vlakových nádražích, přechodech pro chodce, ale i na obyčejném chodníku v úzké uličce za domem. V tomto případě však není problémem to, že tyto hmatové prvky chybí. Na vině je v tomto případě nedodržování stanovených norem, což může v konečném důsledku nevidomého člověka ohrozit na životě.

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých se snaží na tyto případy upozorňovat a aktivně je řešit, bohužel, při pohledu na jednu, ač starší technickou zprávu Metodického centra pro odstraňování architektonických bariér je jasné, že se tyto problémy, vzhledem k jejich četnosti, nevyřeší přes noc.⁶⁵

Nabídku služeb hodnotí sami nevidomí jako velmi dobrou, každý z mnou dotázaných respondentů aktivně využívá některou ze služeb, které Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, či některá z jejich dceřiných společností, poskytuje. Nespokojenost se službami, kterou někteří respondenti vyjádřili, se týká zejména zpoplatnění služeb, které byly až doteď zadarmo.

Poslední otázka, kterou jsem v úvodu svého výzkumu položil je, jak nevidomí vnímají Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých. Na základě odpovědí v průzkumu je patrné, že sami nevidomí ji vnímají v současné době pozitivně. V budoucnu se však toto mínění může, vlivem odchodu současného vedení do důchodu a nedostatkem nových, ambiciózních pracovníků změnit.

4.4. Formulace doporučení na základě průzkumu

Současná situace v České republice je poznamenána nedostatkem peněz, hlavně v sektoru neziskových organizací, ve kterém se Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých rovněž nachází. Navíc vlivem platné registrace musí mít sociální pracovníci vysokoškolské vzdělání, ale výše platu tomu bohužel neodpovídá. Mladí absolventi hledají lépe placená místa, současní pracovníci odcházejí do starobních důchodů nebo již nesplňují nově nastolené kvalifikační požadavky. Doporučení ohledně nábory nových pracovníků je v tomto případě neřešitelnou rovnicí, neboť dokud nebudou peníze, mladí absolventi se do Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých zkrátka nepohnou. V tomto případě nezbyvá nic jiného než čekat na zlepšení platového ohodnocení, kterého se v tomto případě však nemusíme dočkat. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých „žije“ především díky dotacím a

⁶⁵ SONS: Technická zpráva. [online]. [cit. 2013-03-6].

sponzorům. Tím pádem, dokud nebude více peněz, platy se zvednout nemohou. Částečným řešením jak přitáhnout mladé, ať už studenty či absolventy, by mohla být praxe, která ovšem bez nějakého finančního ohodnocení nebude mít příliš velký úspěch. Nezbyvá nic jiného než doufat, že se iniciativy chopí mladší ročníky samotných zrakově postižených.

Druhým, již zmíněným problémem, je stále se opakující problém s hmatovými prvky. Již několikrát jsem byl sám svědkem toho, jak byl nově zrekonstruovaný chodník ani ne po měsíci opět rozebrán, jelikož nebyly dodrženy platné normy pro umístění hmatových prvků. Bohužel, udílení sankcí za nedodržení platných norem se netýká kompetencí Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. V tomto případě je na vině daná část Prahy, která nevyhovující stavbu převzala. A přitom by stačila jen kontrola, která by se na tyto jednotlivé aspekty zaměřila. Ale těžko říci, jestli se něčeho takového dočkáme. V těchto případech se odvedená práce zkrátka jen opět rozebere a zaplatí to daňoví poplatníci, ačkoliv by tyto promrhané peníze mohly posloužit lepším účelům.

Závěr

V první kapitole jsem vysvětlil pojmy nevidomý a slabozraký. Dále jsem zde podal stručný přehled o tom, jak se nevidomý a slabozrací dělí. Tento přehled je opravdu pouze stručný, neboť se tato práce nezabývá obsáhlým rozbohem ze zdravotnického hlediska. Samotný odborný popis by vydal na celou práci.

Ve druhé kapitole podávám přehled nejvýznamnějších slepeckých spolků v českých zemích, ať už to byly spolky malé či velké, nebo spolky které fungovaly pár měsíců či pár let. Činnost těchto spolků byla ovlivněna hlavně válkami, politickými převraty či jejich samotným sloučením, ať už násilným, nebo dobrovolným. Tyto slepecké spolky po celou dobu své existence bojovaly o práva pro nevidomé občany. O jejich lepší život, možnost vzdělání a profesního uplatnění. Právě díky nim dnes existuje Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, jejíž činnost a služby tu jsou tak, jak je známe dnes.

Ve třetí kapitole se zabývám samotnou Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých. Oproti předchozímu přehledu všech významných slepeckých spolků se zde podrobně zabývám, co vedlo a jak přesně Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých vznikla. V podkapitolách mimo jiné podávám přehled o vývoji a současném stavu, na základě dostupných materiálů. Také zde popisují služby, které samotná Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých nebo její dceřiné společnosti poskytují.

V praktické části podal přehled o možné problematice života osob se zrakovým postižením v Praze. Metodou mého průzkumu je dotazník, který jsem, vzhledem k charakteristice mé práce, vyplňoval se zrakově postiženými osobně. V dotazníku jsou pro mě hlavními body zájmu to, co nevidomým a slabozrakým usnadňuje či naopak komplikuje pohyb ve volných prostorech či budovách. Dalšími body zájmu je spokojenost se Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých nebo úroveň poskytovaných služeb.

Člověk, který vidí, si těžko dokáže představit, jako to je, žít ve tmě. Jaké bariéry musí nevidomí denně překonávat. Činnosti, které jsou pro osoby bez zrakového postižení naprostou samozřejmostí, pro někoho můžou znamenat nepřekonatelný problém. Nakupování, návštěva doktora, odeslání e-mailu. Právě z tohoto důvodu je činnost Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých nepostradatelná. Nevidomí zde najdou vždy podporu a ochotné pracovníky, kteří každému pomohou. I přes napnutý rozpočet, se kterým Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých neustále zápasí, je zde stále mnoho pracovníků, kteří svoji práci berou jako poslání a věnují veškerou svoji energii lidem, jenž tuto pomoc potřebují a těmto lidem je třeba nejvíce poděkovat. Právě díky těmto lidem mají nevidomí v České republice tolik služeb a možností. Díky Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých a jejím pracovníkům mají možnost se nadále vzdělávat a i přes svůj hendikep se aktivně uplatnit v zaměstnání. I přes ztrátu zraku v pozdějším věku mohou žít samostatně, aniž by byli odkázáni na neustálou pomoc svého okolí. Díky rozvoji moderních technologií se nemusí bát obsluhovat počítač nebo si prostředky městské hromadné dopravy dojet třeba do knihovny pro nevidomé.

Díky této bakalářské práci jsem vytvořil stručný přehled o slepeckých spolcích, které působily v českých zemích, ucelený přehled o Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých a díky mému výzkumu i o životě lidí se zrakovým postižením.

Lidé, kteří problémy se zrakem nemají, se o životy nevidomých nestarají, neví, že i malá pomoc na přechodu, který je špatně označený, může nevidomému pomoci. Pokud by se o tomto problému začalo mluvit, vstoupil by ostatním lidem do podvědomí a zmíněná pomoc slepému člověku by se stala, namísto jeho přehlížení, samozřejmostí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

KLUGEROVÁ, J., PRÁZOVÁ, I., VACÍNOVÁ, T. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a disertační práci*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, 52 s. ISBN 978-80-86723-72-3.

KRAUS, H. *Kompendium očního lékařství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, 341 s. ISBN 80-716-9079-1

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KEBLOVÁ, A., NOVÁK, I., LINDÁKOVÁ, L. *Náprava poruch binokulárního vidění*. 1. vyd. Praha: Septima, 2000, 46 s. ISBN 80-721-6121-0.

REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 2001, 177 s. ISBN 80-861-1941-6.

JESENSKÝ, J., NOVÁK, I., LINDÁKOVÁ, L. *Prolegomena systému tyflorehabilitace, metodiky tyflorehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopedického spektra*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, 659 s. ISBN 978-808-6723-495.

FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 158 s. ISBN 978-802-4418-575.

KEBLOVÁ, A. *Zrakově postižené dítě*. 1. vyd. Praha: Septima, 2001, 67 s. ISBN 80-721-6191-1.

Internetové zdroje

SMÝKAL, J., *Pohled do dějin slepeckých spolků*. 1. vyd. Brno: Slepecké muzeum SONS, 2000. Dostupné z WWW: <<http://smykal.ecn.cz/publikace/kniha14t.htm>>

SMÝKAL, J., *Tyflopedický lexikon jmenný*. 2. vyd. V Brně: Technické muzeum, 2006, 455 s. ISBN 80-864-1330-6. Dostupné z WWW: <<http://www.apogeum.info/tlex/>>

SCHINDLER, R., PEŠÁK, M. *Kdo je zrakově postižený?*. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-01-11]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/kdojezp.php>

Historie a současnost Slepeckého muzea [online]. © 2002 – 2007 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z WWW: <http://www.brno.brailnet.cz/muzeum.php>

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých [online]. © 2002 – 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/index.php>

REICHEL, Jiří. *Zapomenuté výročí* [online]. © 1995 - 1999 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z WWW: <http://www.brailnet.cz/sons/casopis/1999/zora23.htm>

SMÝKAL, J. *Těch padesát let* [online]. © 1995 – 1999 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z WWW: <http://www.brailnet.cz/sons/casopis/1999/zora15.htm>

SONS. Výroční zpráva [online]. 2011 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z WWW: www.sons.cz/docs/Vyrocní_zprava_SONS_2011.doc

Jak vznikla SONS. [online]. © 2002 – 2013 [cit. 2013-01-23]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/jakvznikla.php>

BUBENÍČKOVÁ, H. *Schéma vývoje a transformace služeb pro zrakově postižené*. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-01-23]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/transformace.php#2>

O projektu Blind Friendly Web. [online]. © 2000 – 2013 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z WWW: <http://blindfriendly.cz/o-projektu>

Co je Navigační centrum?. [online]. © 2008 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z WWW: <http://navigace.sons.cz/navigacni-centrum.html>

Vyhláška o přístupnosti. [online]. [cit. 2013-01-24]. Dostupné z WWW: http://blindfriendly.cz/download/doc/vyhlaska-64_2008.pdf

Tyflocentrum: Historie. [online]. © 2002 - 2011 [cit. 2013-01-29]. Dostupné z WWW: <http://www.tyflocentrum.cz/historie.php>

Základní údaje o Tyfloservis. [online]. © 2005 - 2011 [cit. 2013-02-3]. Dostupné z WWW: <http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php>

Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s.: Historie. [online]. © 2010 [cit. 2013-02-3]. Dostupné z WWW: <http://www.dedina.cz/barva/histo.html>

Výcvik vodících psů. [online]. © 2002 – 2013 [cit. 2013-02-3]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/psi/index.php>

Středisko výcviku vodících psů. [online]. [cit. 2013-02-3]. Dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/>

Metodické centrum odstraňování bariér. [online]. © 2002 – 2013 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/bariery/>

Středisko odborného sociálně právního poradenství pro osoby se zrakovým postižením. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/pravni/index.php>

Střediska integračních aktivit. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/sia/>

Tyflokabinet. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/tyflokabinet/>

Vydavatelské a informační služby. [online]. © 2002 - 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.sons.cz/zora/index.php>

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K.E.Macana: Historie. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné z WWW: <http://www.ktn.cz/history>

HUČÍN, J., POLÁKOVÁ, Z, Zásady pro tvorbu dotazníků. [online]. 2005. vyd. [cit. 2013-03-5]. Dostupné z WWW: <http://stary.rvp.cz/soubor/00341-02.pdf>

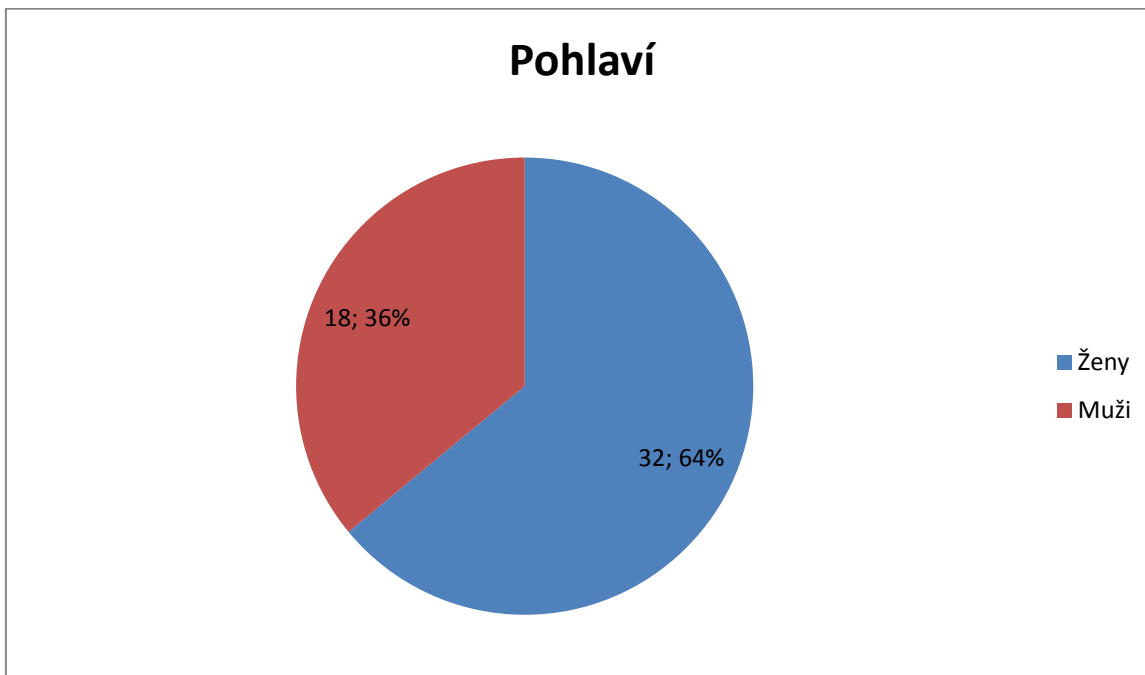
SONS: Technická zpráva. [online]. [cit. 2013-03-6]. Dostupné z WWW: http://www.sons.cz/docs/bariery/sons_inet2_01_2010.pdf

Z historie Tyfloservis. [online]. © 2005 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.tyfloservis.cz/vz2001/03.php>

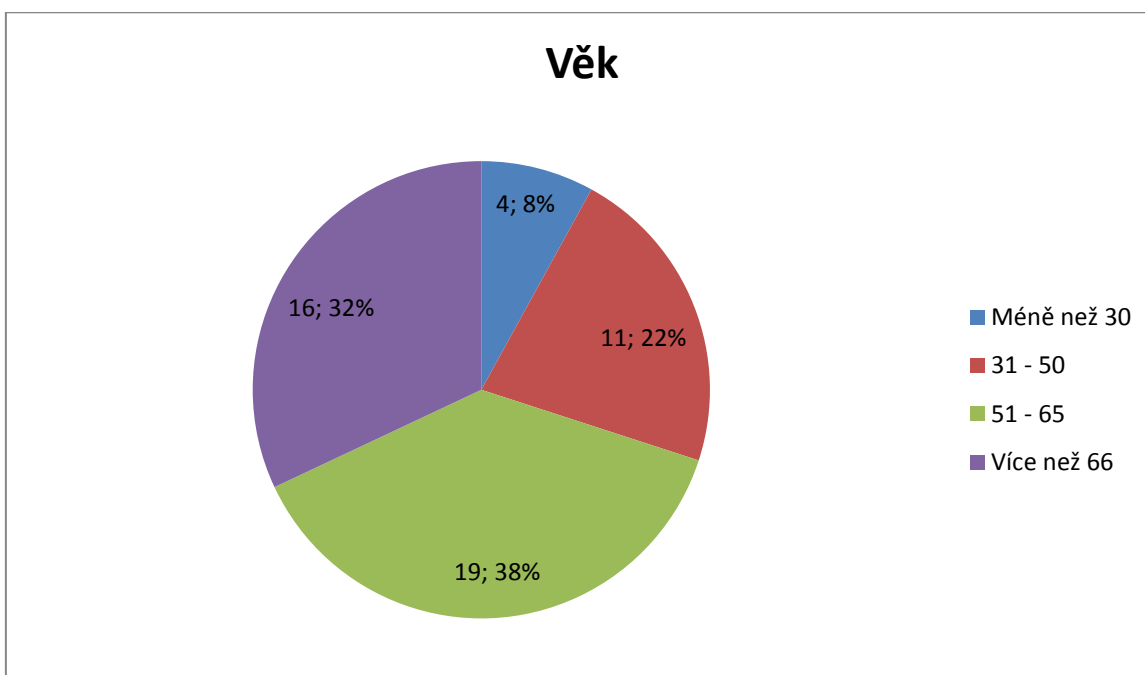
Činnost Střediska výcviku vodících psů. [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.vodicipsi.cz/nasecinnost.htm>

PŘÍLOHA Č. 1 – TABULKY A GRAFY

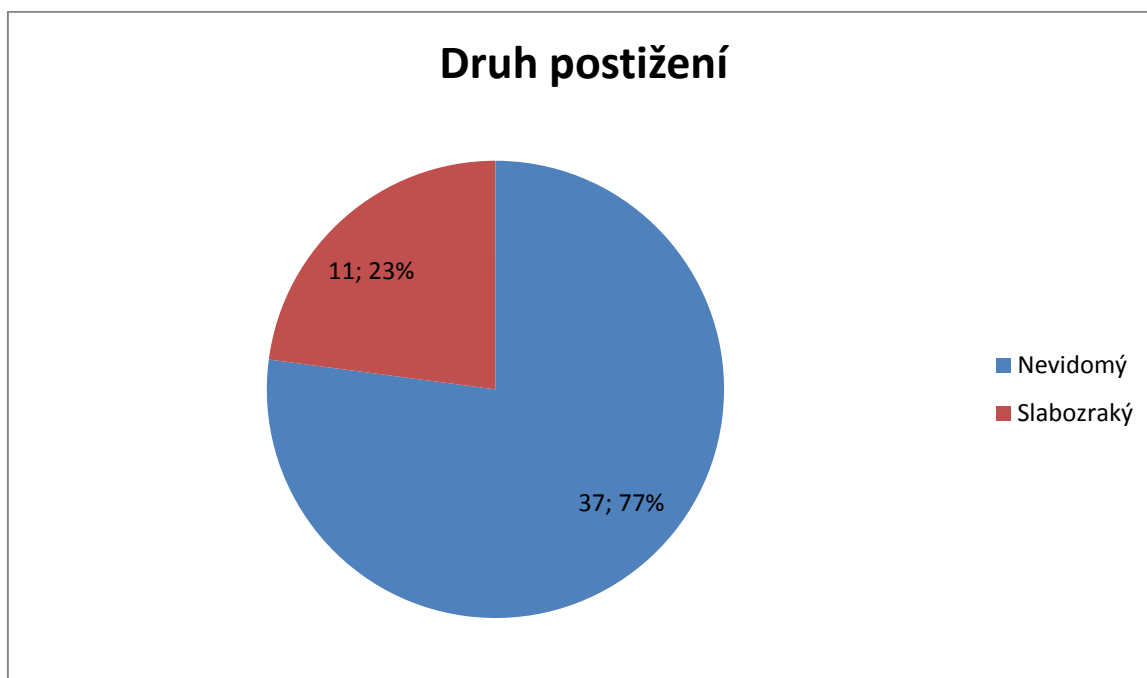
Graf k otázce č. 1: Pohlaví

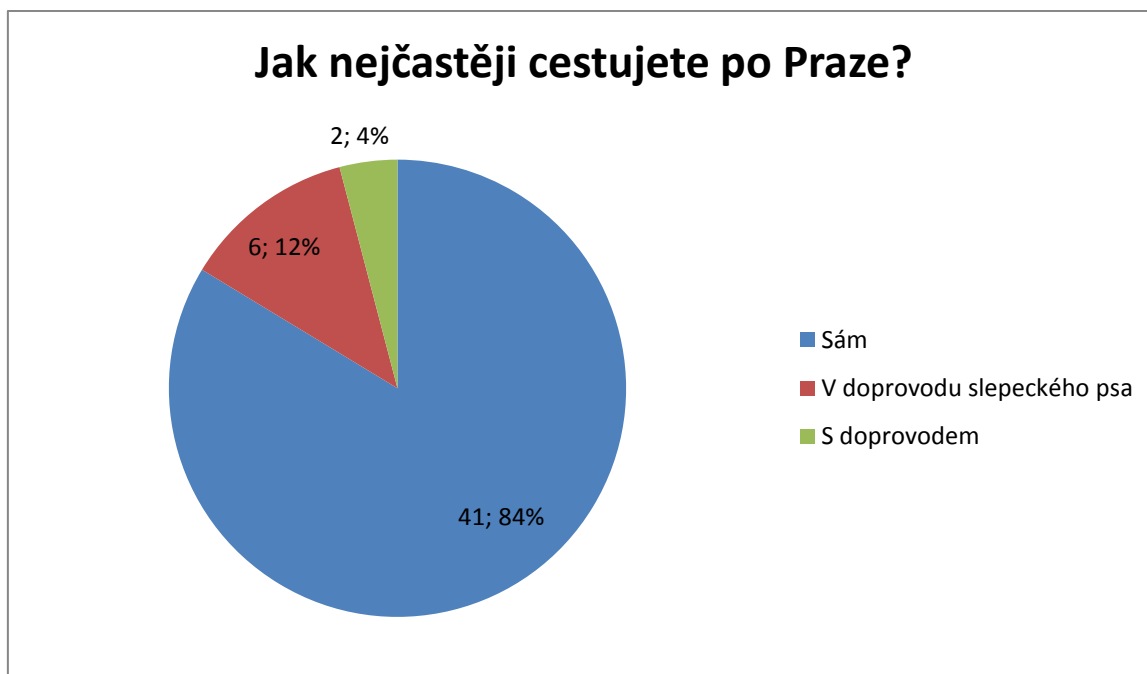
Graf k otázce č. 2: Kolik je Vám let?

Graf k otázce č. 3: Jaké je Vaše postižení?

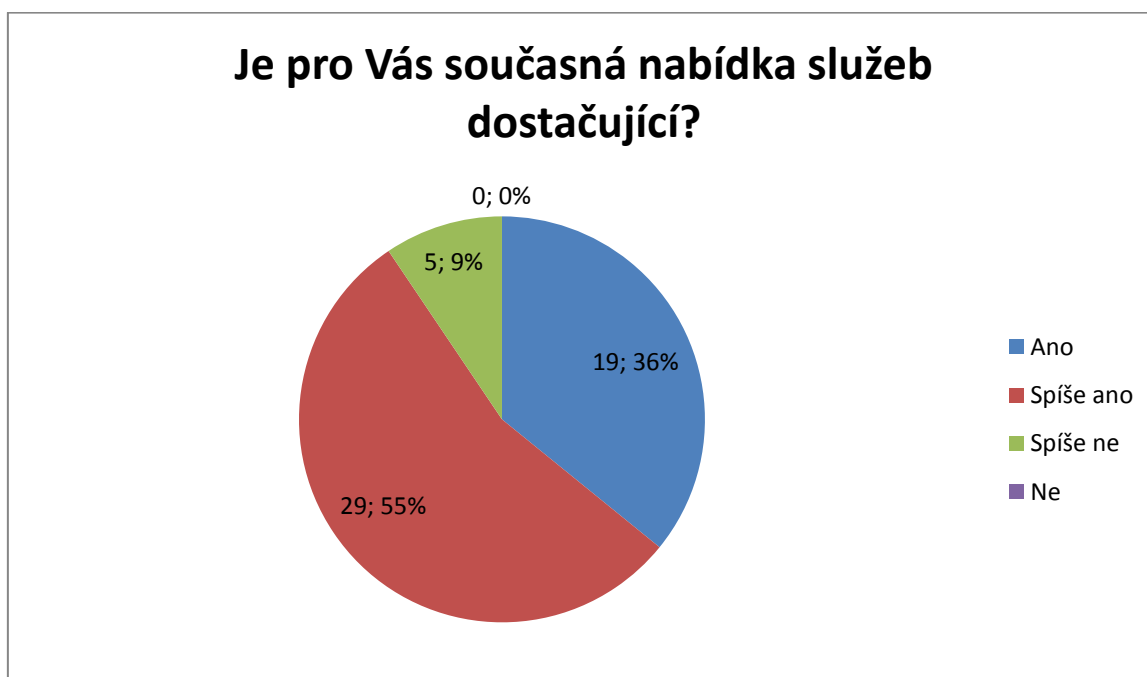
Graf k otázce č. 4: Jak nejčastěji cestujete po Praze?

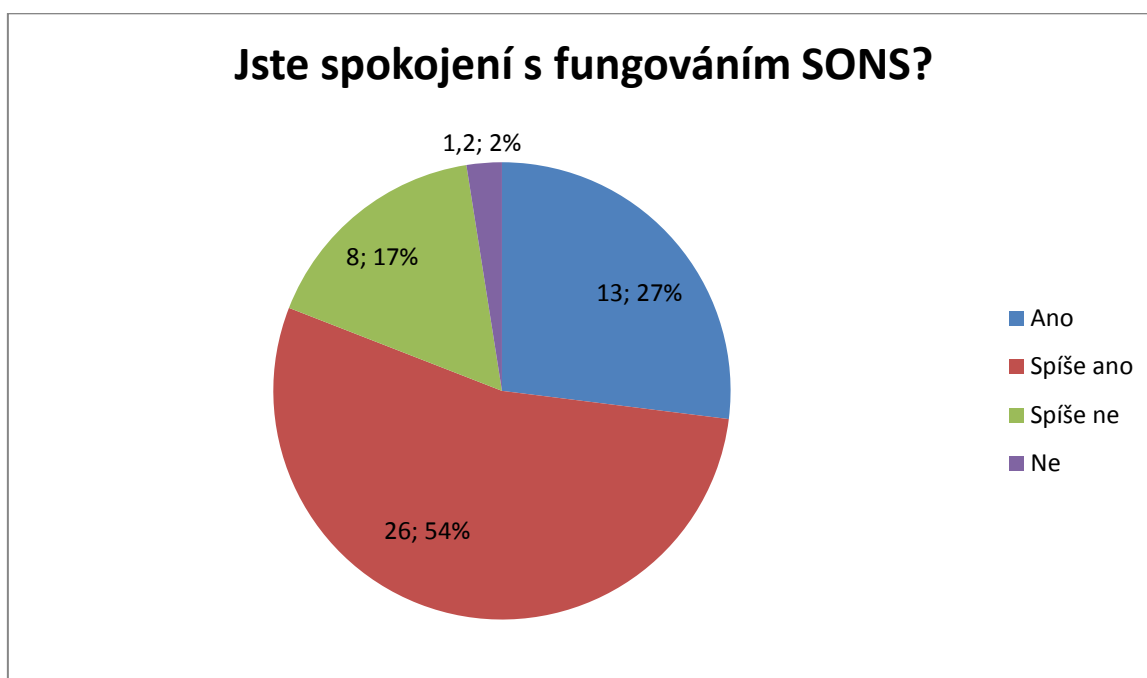
Tabulka k otázce č. 5: Jaké navigační pomůcky používáte nejčastěji?

Pomůcky	Osoby
Bílá hůl	14
Dálkový ovladač	6
Bílá hůl, dálkový ovladač	23
Bílá hůl, dálkový ovladač a navigační jednotka	7

Graf k otázce č. 11: Je pro Vás současná nabídka služeb dostačující?

Graf k otázce č. 12: Jste spokojeni s fungováním SONS?

PŘÍLOHA Č. 2 - DOTAZNÍK PRO NEVIDOMÉ A SLABOZRAKÉ ČLENY SONS PRAHA

Dobrý den,

Jmenuji se Tadeáš Navrátil, studuji obor Sociální a mediální komunikace na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Píši bakalářskou práci o organizaci SONS a životě zrakově postižených v Praze. Tento dotazník je součástí mé bakalářské práce a má zjistit, jak žijí nevidomí v Praze a jak vnímají organizaci SONS.

Prosím Vás o vypsání či zakroužkování odpovědí na uvedené otázky.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Pohlaví

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik je Vám let?

- a) Méně než 30
- b) 31 – 50
- c) 51 – 65
- d) Více než 66

3. Jaké je Vaše postižení?

- a) Nevidomý
- b) Slabozraký

4. Jak nejčastěji cestujete po Praze?

- a) S doprovodem
- b) Sám
- c) Se slepeckým psem

5. Jaké navigační pomůcky používáte nejčastěji?

Vyjmenujte

6. Co Vám nejvíce znesnadňuje pohyb ve volném prostoru a v dopravě?

- a) Nedostatečný počet zvukových modulů a majáčků
- b) Přejechy pro chodce a chodníky bez vodících pruhů / dlaždic s reliéfem
- c) Chybějící zvuková signalizace na přechodech pro chodce
- d) Nedostatečný počet elektronických informačních cedulí / stojanů

7. Co Vám nejvíce znesnadňuje pohyb v budovách?

- a) Chybějící bezbariérový přístup, absence výtahu
- b) Chybějící elektronické informační stojany
- c) Chybějící štítky v Braillově písmu
- d) Chybějící zvukové moduly a majáčky

8. Co Vám naopak nejvíce usnadňuje pohyb ve volném prostoru a v dopravě?

- a) Zvukové moduly a majáčky
- b) Přejechy pro chodce a chodníky s vodícími pruhy / dlaždicemi s reliéfem
- c) Zvuková signalizace na přechodech pro chodce
- d) Elektronické informační cedule / stojany

9. Co Vám naopak nejvíce usnadňuje pohyb v budovách?

- a) Bezbariérový přístup a výtah
- b) Elektronické informační stojany
- c) Štítky v Braillově písmu
- d) Zvukové moduly a majáčky

10. Jaké využíváte služby pro nevidomé?

Vyjmenujte:

11. Je pro Vás současná nabídka služeb dostačující?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

12. Jste spokojeni s chodem SONS?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- b) ne

13. Co by se podle Vás mělo změnit?

PŘÍLOHA Č. 3 – OBRÁZKY

Starý a nový typ dálkového ovladače

Navigační jednotka

Orientační zvukový modul a majáček

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tadeáš Navrátil

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Organizace SONS a život nevidomých v Praze

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 28

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Jana Janková